

B Bos- en Natuurbeheer Hogeschool Van Hall Larenstein

*Verslag van de beperkte opleidingsbeoordeling
24 en 25 mei 2012*

Utrecht
november 2012
www.AeQui.nl

Evaluatiebureau voor het hoger onderwijs

 Dit document laat zich het beste dubbelzijdig afdrukken.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Samenvatting	4
Colofon	6
Inleiding	7
1. Beoogde eindkwalificaties	8
2. Onderwijsleeromgeving	11
3. Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	21
Bijlagen	25
Bijlage 1 Visitatiecommissie	26
Bijlage 2 Programma visitatie	30
Bijlage 3 Kwantitatieve gegevens	33
Bijlage 4 Eindkwalificaties	34
Bijlage 5 Programmaoverzicht	36
Bijlage 6 Bestudeerde documenten	38
Bijlage 7 Onafhankelijkheidsverklaringen	40

Samenvatting

Op 24 en 25 mei 2012 is de opleiding B Bos- en Natuurbeheer gevisiteerd door een commissie van AeQui. Het totaaloordeel van de commissie is **voldoende**.

Hogeschool Van Hall Larenstein is een hogeschool die zich met het opleidingsaanbod richt op natuur en omgeving, de gezondheid van mens en dier en verantwoord ondernemerschap.

De opleiding Bos- en Natuurbeheer (hierna: BNB) is een vierjarige bachelorstudie (240 EC). De doelstelling van de opleiding is studenten op te leiden tot ondernemende deskundigen in bos- en natuurbeheer, die in staat zijn bij te dragen aan duurzame oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken door sociale (People), ecologische (Planet) en economische (Prosperity) aspecten te integreren in zowel de nationale als internationale context. Het uitgangspunt 'People, Planet, Prosperity' wordt binnen de opleiding vertaald met Beleven, Beschermen en Benutten. Deze begrippen komen terug in alle vijf de majoren: Bosbouw/Urban Forestry, Natuur- en landschapstechniek, Vastgoed en grondtransacties, Tropical Forestry en International Timber Trade. Er is ook een deeltijdprogramma met één uitstroomrichting: Natuur- en landschapstechniek. De opleiding omvat vijfhonderd studenten waarvan 94 studenten in deeltijd.

De beoogde eindkwalificaties

De visitatiecommissie kwalificeert de beoogde eindkwalificaties als **voldoende**. De eindkwalificaties, die bestaan uit drie algemene competenties en vier beroepsgerichte competenties, zijn passend voor het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar op hbo-niveau. De visitatiecommissie heeft waardering voor de uitgebreidheid waarmee de competenties inzichtelijk en concreet zijn gemaakt voor studenten en docenten. De opleiding heeft de eindkwalificaties getoetst aan de Dublin descriptoren. Dit is inzichtelijk gemaakt aan de visitatiecommissie middels een tabel, waarin de competenties zijn gekoppeld aan de Dublin descriptoren. De visitatiecommissie heeft aan de hand hiervan vastgesteld dat de competenties passend zijn voor een beroepsbeoefenaar op hbo-niveau.

Gezien de grote verschillen tussen de vijf majoren heeft de opleiding vier actieve werkveldcommissies. Het aantal werkveldcommissies doet in de ogen van de visitatiecommissie recht aan de diversiteit van de majoren.

De opleiding hecht belang aan politiek-bestuurlijke ontwikkelingen, die duidelijk impact hebben op alle werkvelden. Dit is duidelijk zichtbaar in het curriculum van de opleiding. In het competentieprofiel is dat nog minder zichtbaar.

De onderwijsleeromgeving

De visitatiecommissie kwalificeert de onderwijsleeromgeving als **voldoende**. Het programma dekt de eindkwalificaties adequaat. De inhoud van de majoren is voldoende actueel en heeft een duidelijk zichtbare hbo-oriëntatie. Het docentencorps, dat in de ogen van de visitatiecommissie *excellent* is vanwege het hoge

opleidingsniveau, de grote diversiteit in achtergrond, contacten binnen het werkveld, hun engagement en het hoge aandeel praktijkervaring, draagt hier in belangrijke mate aan bij.

De complexiteit van het programma, zowel voltijd als deeltijd, neemt toe naarmate de opleiding vordert. Dit geldt ook voor de mate van zelfsturing die van de student wordt verwacht. De hoeveelheid coaching neemt juist af, wat met name zichtbaar is na het tweede studiejaar.

Het landgoed Larenstein vormt een unieke leeromgeving voor de opleiding. Al met al onderscheidt de visitatiecommissie veel positieve elementen ten aanzien van de leeromgeving, waarbij de kwaliteit van de docenten het meest in het oog springt. Er is echter ook een keerzijde. De commissie signaleert dat de digitale voorzieningen op enkele punten kunnen worden versterkt. Ook de soms haperende informatievoorziening naar studenten, een punt van aanbeveling tijdens de vorige visitatie, is nog niet adequaat verholpen. De visitatiecommissie is van mening dat de kleine kwaliteit ten aanzien van de informatievoorziening de studeerbaarheid weliswaar niet beperkt, maar toch zeker wel beïnvloedt. Daarom vindt de visitatiecommissie het oordeel 'voldoende' het meest passend.

De toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De visitatiecommissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie de toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties als **goed**. Het huidige toetsbeleid van de opleiding is adequaat vormgegeven. VHL-breed toetsbeleid zal met ingang van studiejaar 2012/2013 worden ingevoerd. De scripties die de visitatiecommissie heeft ingezien representeren

keurig en duidelijk het bachelorniveau, de becijfering is reëel. Bij de beoordeling van de scripties wordt het werkveld nauw betrokken. De visitatiecommissie heeft hier lof voor. De visitatiecommissie hecht veel belang aan het goede eindniveau van de scripties die zowel onderzoeksmatig als praktisch in orde zijn en komt daardoor tot het totaaloordeel *goed*.

Bijzonder kenmerk: Duurzame ontwikkeling

De visitatiecommissie heeft vastgesteld dat de opleiding beschikt over een AISHE keurmerk met twee sterren, dat is afgegeven in december 2009.

Aanbevelingen

De commissie vindt dat er een degelijke, uitgewerkte opleiding ligt, zowel voor wat betreft de voltijd- als de deeltijdvariant. Toch is op een aantal terreinen ruimte voor verdere verbetering.

Een belangrijk verbeterpunt ziet de commissie liggen bij de 'kleine kwaliteit'. Tijdens de vorige visitatie bleek dat de informatievoorziening tussen docent en student verbetering behoeft. Volgens het management zijn op dit punt adequate acties ondernomen in de afgelopen jaren. De visitatiecommissie kreeg echter tijdens de gesprekken met studenten meerdere aanwijzingen dat dit nog niet is opgelost: het tentamenrooster wordt in de regel pas tien dagen voor aanvang van de tentamenperiode bekend gemaakt, en met name rondom rapportages ervaren studenten dat er geruime tijd verstrijkt voordat de docenten de rapportages gaan beoordelen. Scores uit de NSE bevestigen dit beeld. De visitatiecommissie vindt dat de opleiding dit punt nu toch echt serieus op dient te pakken.

De visitatiecommissie heeft gesproken met de verschillende werkveldcommissies. De gespreksonderwerpen binnen de werkveldcommissies zijn actueel en relevant. Het accent lijkt echter vooral op reflecteren te liggen. In de ogen van de visitatiecommissie zouden de werkveldcommissies meer agenderend mogen optreden.

De opleiding hecht belang aan politiek-bestuurlijke ontwikkelingen, die duidelijk impact hebben op alle werkvelden. Dit is duidelijk zichtbaar in het curriculum van de opleiding. In het competentieprofiel is dat nog minder zichtbaar. Dit element is ondergebracht bij meerdere competenties uit het profiel, maar zou in de ogen van de visitatiecommissie geëxpliciteerd mogen worden middels de toevoeging van een politiek-bestuurlijke competentie. Zo wordt ook nadrukkelijker een brug geslagen met de bijbehorende curriculumonderdelen.

Tenslotte is er nog een suggestie ten aanzien van het gehanteerde plan van aanpak bij het afstuderen. De visitatiecommissie heeft geconstateerd dat gedurende het afstudeerproces de context van een opdracht nog weleens kan wijzigen, waardoor het oorspronkelijke projectplan niet langer honderd procent voldoet. De commissie heeft vernomen van voorvallen waarin dat leidde tot aanpassing van het projectplan, inclusief opnieuw doorlopen van het goedkeuringsproces. De commissie heeft ook kennis genomen van voorvallen waarin het projectplan ongewijzigd bleef, maar waarbij uiteindelijk de wijzigingen in het proces uitvoerig zijn beschreven (inclusief reflectie) in het afstudeerrapport. Hoe de opleiding precies met het projectplan moet omgaan, wil de visitatiecommissie niet voorschrijven. De visitatiecommissie vindt dat de opleiding zelf haar standpunt moet bepalen, maar de commissie verwacht dat de opleiding daar dan vervolgens ook eenduidig en consequent naar handelt.

Alle standaarden van het NVAO kader zijn positief beoordeeld (voldoende en goed) en op die grond geeft de visitatiecommissie een positief advies inzake accreditatie van de opleiding B Bos- en Natuurbeheer. Namens de voltallige visitatiecommissie, Utrecht, november 2012

Ir. R.S. Kloosterman
Voorzitter

A.J.C. van Noort MScMC
Secretaris

Colofon

Instelling en opleiding

Instelling: Hogeschool Van Hall Larenstein
Adres: Larensteinselaan 26a, 6882 CT te Velp
Telefoon: (026) 369 56 95
Status instelling: bekostigd
Resultaat instellingstoets kwaliteitszorg: aangevraagd.

Opleiding: B Bos- en Natuurbeheer
Niveau: HBO Bachelor
Aantal studiepunten: 240 EC
Afstudeerrichtingen: Bosbouw/Urban Forestry
Natuur- en Landschapstechniek (ook deeltijd)
Vastgoed en Grondtransacties
Tropical Forestry
International Timber Trade

Titel: Bachelor Bos- en Natuurbeheer
Locatie: Velp
Variant: Voltijd, deeltijd
Croho-nummer: 34221
Kwantitatieve gegevens van de opleiding zijn weergegeven in bijlage 3.

Voor kwaliteit verantwoordelijke bestuurder: de heer H. van Rooijen (opleidingsdirecteur)
Contactpersoon met betrekking tot kwaliteit van de opleiding: de heer B. Schulte
Contactgegevens (e-mail): ben.schulte@wur.nl

Tevens wordt het bijzonder kenmerk Duurzame Ontwikkeling aangevraagd.

Visitatiecommissie

De visitatiecommissie bestond uit:
Ir. R. S. Kloosterman, voorzitter
Prof. D.SC. Ir. C.C. Konijnendijk, werkveld- en domeindeskundige
Ir. T.W.M. Meeuwissen, werkveld- en domeindeskundige
A.H.E.J. de Brouwer, studentlid
A.J.C. van Noort MScMC, secretaris

De commissie is vooraf voorgelegd aan de NVAO; de NVAO heeft ingestemd met de samenstelling.

De visitatie is uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van
AeQui VBI
Vlindersingel 220
3544 VM Utrecht
(030) 87 820 87
www.AeQui.nl

Inleiding

Het Van Hall Instituut in Leeuwarden en Hogeschool Larenstein, met vestigingsplaatsen in Velp en Wageningen, vormen samen de Stichting Van Hall Larenstein. Op 1 september 2011 fuseerden de twee hogescholen.

Hogeschool Van Hall Larenstein is een hogeschool die zich met het opleidingsaanbod richt op natuur en omgeving, de gezondheid van mens en dier en verantwoord ondernemerschap en maakte tot november 2012 onderdeel uit van Wageningen University en Research Centrum (WUR).

Het instituut

De missie van Hogeschool Van Hall Larenstein te Velp is het voorbereiden van studenten met een havo-/vwo- en mao-/mbo-vooropleiding op beroepen in de sectoren Voeding, Milieu, Dier en Landbouw in de meest brede zin. De afgestudeerde bachelors zijn in staat om hogere kaderfuncties te vervullen en zijn geschikt voor het zelfstandig ondernemerschap. Gedurende zijn opleiding ontwikkelt de student een geschikte beroepshouding, oefent hij algemene en beroepsgerichte vaardigheden en verwerft hij kennis op uiteenlopende vakgebieden.

De stichting Van Hall Larenstein biedt de opleiding Bos- en Natuurbeheer aan op de vestiging Velp, die gelegen is op het landgoed Larenstein.

De opleiding

De opleiding Bos- en Natuurbeheer (hierna: BNB) is een vierjarige bachelorstudie (240 EC). De doelstelling van de opleiding is studenten op te leiden tot ondernemende deskundigen in bos- en natuurbeheer, die in staat zijn bij te dragen aan duurzame oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken door sociale (People), ecologische (Planet) en economische (Prosperity) aspecten te integreren in zowel de nationale als internationale context. Het uitgangspunt 'People, Planet, Prosperity' wordt binnen de opleiding vertaald met Beleven, Beschermen en Benutten. Deze begrippen komen terug in alle vijf de majoren: Bosbouw/Urban Forestry, Natuur- en landschapstechniek, Vastgoed en grondtransacties, Tropical Forestry en International Timber Trade. Er is ook een deeltijdprogramma met één uitstroomrichting: Natuur- en landschapstechniek. De opleiding omvat vijfhonderd studenten waarvan 94 studenten in deeltijd.

De opleiding is uniek voor Nederland, met name op het terrein van bosbouw, natuurbeheer en de internationale majoren Tropical Forestry en International Timber Trade. Er zijn wel verwante opleidingen die delen van het domein bestrijken.

De visitatie

Hogeschool Van Hall Larenstein (hierna: VHL) heeft aan AeQui VBI opdracht gegeven onderhavige visitatie uit te voeren. Hiertoe heeft AeQui in samenwerking met VHL een onafhankelijke en ter zake kundige commissie samengesteld. Met vertegenwoordigers van de opleiding heeft een voorbereidend gesprek plaatsgevonden.

De visitatie heeft op 24 en 25 mei 2012 plaatsgevonden volgens het programma dat in bijlage 2 is weergegeven.

De hogeschool heeft twee weken voorafgaand aan het visitatiebezoek een aankondiging verspreid voor het geplande open spreekuur. Niemand heeft gebruik gemaakt van deze mogelijkheid.

De visitatiecommissie heeft een keuze gemaakt uit afstudeerscripties die de laatste twee jaar door studenten zijn geproduceerd en heeft deze beoordeeld. De resultaten van die beoordeling zijn input geweest voor de gesprekken met de opleiding, zie hoofdstuk 3 van dit rapport.

De commissie heeft de beoordeling in onafhankelijkheid uitgevoerd; aan het einde van de visitatie is de opleiding in kennis gesteld van de bevindingen en conclusies van de commissie.

Deze rapportage is in concept toegestuurd aan de opleiding in juni 2012. De reacties van de opleiding zijn verwerkt tot deze definitieve rapportage.

Bevindingen en oordelen gelden voor zowel de voltijdopleiding als de deeltijdopleiding, tenzij nadrukkelijk anders is aangegeven.

1. Beoogde eindkwalificaties

De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Toelichting: De beoogde eindkwalificaties passen wat betreft niveau en oriëntatie (bachelor of master; hbo of wo) binnen het Nederlandse kwalificatieraamwerk. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding.

De visitatiecommissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie de beoogde eindkwalificaties als **voldoende**. De eindkwalificaties, die bestaan uit drie algemene competenties en vier beroepsgerichte competenties, zijn passend voor het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar op hbo-niveau. Gezien de grote verschillen tussen de vijf majoren heeft de opleiding vier actieve werkveldcommissies. De gespreksonderwerpen binnen de werkveldcommissies zijn actueel en relevant; in de ogen van de visitatiecommissie zouden de werkveldcommissies echter meer agenderend mogen optreden, daar waar nu het accent meer op reflecteren lijkt te liggen. De opleiding hecht belang aan politiek-bestuurlijke ontwikkelingen, die duidelijk impact hebben op alle werkvelden. Dit is zichtbaar in het curriculum van de opleiding. In het competentieprofiel is dat nog minder zichtbaar. Dit element is ondergebracht bij meerdere competenties uit het profiel, maar zou in de ogen van de visitatiecommissie geëxpliciteerd dienen te worden middels de toevoeging van een politiek-bestuurlijke competentie. Zo wordt ook nadrukkelijker een brug geslagen met de bijbehorende curriculumonderdelen.

Afstemming beroepenveld

Om tegemoet te komen aan de wensen en eisen van het werkveld, heeft de opleiding BNB vijf majoren onderscheiden. Bosbouw/Urban Forestry (B/UF) richt zich op het beheer van bos- en natuurterreinen en grootschalige stedelijke beplantingen binnen de Nederlandse en Europese context.

Natuur- en Landschapstechniek (NLT) richt zich op het beschermen van natuur- en landschapswaarden en het vinden van duurzame oplossingen voor inrichtings- en beheersvraagstukken, daarbij gebruikmakend van specialistisch onderzoek en monitoring. Vastgoed en Grondtransacties (VG) richt zich op de ruimtelijke inrichting en de ontwikkeling van het landelijk gebied waarbij grond en gebouwen centraal staan.

Tropical Forestry (TF) richt zich op de problematiek van tropische bossen en de relatie hiervan tot mondiale thematiek zoals klimaatverandering en de verbetering van leefomstandigheden van bosbewoners en bosgebruikers met geïntegreerd duurzaam bosbeheer als instrument.

International Timber Trade (ITT) richt zich op het verduurzamen van de houthandelketen (productie, verwerking en vermarkting) in een internationale context.

De afgestudeerden van de opleiding BNB vinden werk in de inrichting, het beheer, de beleving en de benutting van bos en natuur in het landelijke en verstedelijkte gebied. Ook zijn ze ondernemers in producten en diensten (bijvoorbeeld biodiversiteit, natuurbeleving, gezondheid, hout). De opleiding heeft naar de mening van de visitatiecommissie een duidelijke visie op de kern van de werkvelden en bijbehorende majoren, zowel wat betreft taken en verantwoordelijkheden als werkveld en context waarin de afgestudeerden terecht komen.

Afgestudeerden vinden werk in Nederland, Europa en de tropen (TF en ITT). Daartoe, zo vindt de opleiding, dienen de afgestudeerden te beschikken over een aantal generieke competenties en een aantal domeinspecifieke competenties. De opleiding heeft daarom in nauw overleg met het werkveld (in de vorm van werkveldcommissies) drie algemene competenties vastgesteld: Zichzelf ontwikkelen, Sociaal functioneren en Communiceren. De volgende vier beroepsgerichte competenties zijn vastgesteld: Praktisch (gebieds)onderzoek doen, Ontwerpen van (gebieds)plannen, Beheren van bos- en natuurgebieden en Ondernemen (zie voor een nadere specificatie bijlage 4).

Om de opleiding en elk van de majoren goed aan te laten sluiten bij de ontwikkelingen in het werkveld zijn maar liefst vier werkveldcommissies (WVC) actief: één voor B/UF en NLT, één voor VG, één voor TF en één voor ITT. Aanvankelijk had de visitatiecommissie het idee dat het mogelijk zou moeten zijn om een aantal van de WVC's samen te voegen. Het gesprek met vertegenwoordigers van alle vier de WVC's heeft echter snel duidelijk gemaakt dat dit geen optie is. Elk van de majoren (behalve B/UF en NLT, waar meer overlap is) kent feitelijk een ander vakgebied, en elk van die vakgebieden heeft een eigen karakter en kent zijn eigen bijzonderheden. De eigenheid van de majoren is groot, wat daardoor het relatief grote aantal werkveldcommissies rechtvaardigt, aldus de visitatiecommissie.

De WVC's bestaan uit de opleidingsdirecteur, de majorcoördinator en drie tot vijf externe leden uit het werkveld. De werkveldcommissies hebben volgens de visitatiecommissie goed zicht op ontwikkelingen in elk van de vakgebieden. De commissies komen twee tot drie keer per jaar bijeen en functioneren sectoraal. Er zijn dus geen kruisverbanden tussen de verschillende WVC's. Daar staat tegenover dat per WVC de leden een gemêleerd gezelschap vormen en niet-sectoraal denken en handelen. Met de huidige structuur sluit men zo dicht mogelijk aan bij het werkveld, aldus concludeert de visitatiecommissie.

De WVC's zijn in de ogen van de visitatiecommissie met name reflecterend en in mindere mate agenderend. Dat zou naar de mening van de visitatiecommissie anders mogen. De visitatiecommissie is van mening dat de opleiding nog meer profijt van de WVC's zal ervaren als ze verbreding en verfrissing bevorderen. De visitatiecommissie beveelt de opleiding daarom aan het aantal leden per WVC uit te breiden en hiervoor ook mensen te benaderen die op iets grotere afstand van het werkveld staan, maar daar wel duidelijke of in toenemende mate raakvlakken mee hebben.

Actueel

De visitatiecommissie is van mening dat de eindkwalificaties alle actueel en relevant zijn. De competenties zijn passend voor elk van de vijf majoren. Het is de visitatiecommissie opgevallen dat

de opleiding zich zeer goed bewust is van politiek-bestuurlijke ontwikkelingen die van invloed zijn op het werkveld, waaronder toenemende verstedelijking en vergrijzing en het verplaatsen van verantwoordelijkheden naar decentrale overheden. De aandacht hiervoor in het programma is evident, zo heeft de visitatiecommissie vastgesteld. Impliciet is deze politiek-bestuurlijke component ondergebracht bij diverse competenties uit het beroeps- en opleidingsprofiel, zoals de competenties Sociaal functioneren, Communiceren, en Ondernemen. Gezien het belang dat de opleiding zelf hecht aan de politiek-bestuurlijke component, wat zichtbaar is in het curriculum, is de visitatiecommissie van mening dat het passend zou zijn om een bijbehorende competentie expliciet en dus herkenbaar op te nemen in het competentieprofiel.

Concreet

De opleiding BNB geeft ieder collegejaar een competentiehandboek uit waarin zowel de competenties als de leerlijnen uitgebreid worden toegelicht. Elk van de zeven competenties is op basisniveau (na het eerste studiejaar), op gevorderd niveau (na het tweede studiejaar) en op professioneel niveau (na het vierde studiejaar) geconcretiseerd. Dat wil zeggen dat per competentie en per niveau de volgende zaken zijn beschreven: de rol waarin de competentie wordt toegepast, in welke situatie, waaruit het handelen bestaat, welke handelingscriteria hierbij horen, wat de resultaten zijn, welke criteria behoren bij het resultaat, op welke manier feedback wordt verstrekt aan de student en hoe toetsing en beoordeling plaatsvinden. De visitatiecommissie heeft waardering voor de uitgebreidheid waarmee de competenties inzichtelijk zijn gemaakt voor studenten en docenten.

Niet voor alle majoren is het eindniveau per competentie gelijk. De drie algemene competenties en de beroepsgerichte competentie Praktisch (gebieds)onderzoek doen dienen ieder op professioneel niveau behaald te worden. Het eindniveau van de resterende drie beroepsgerichte competenties is, afhankelijk van de major, gevorderd niveau of professioneel niveau. Dit is duidelijk aangegeven in het competentiehandboek. Voor zover er in de deeltijdopleiding verschillen zijn ten opzichte van de voltijdopleiding is dit ook expliciet aangegeven in het

competentiehandboek. Die verschillen hebben nooit betrekking op de inhoud van de competentie, maar kunnen zich bijvoorbeeld manifesteren in andere rollen en situaties waarin de competentie wordt aangetoond, evenals andere typen assessments.

Dublin descriptoren

De opleiding heeft de eindkwalificaties getoetst aan de Dublin descriptoren. Dit is inzichtelijk gemaakt aan de visitatiecommissie middels een tabel, waarin de competenties zijn gekoppeld aan de Dublin descriptoren. De visitatiecommissie heeft aan de hand hiervan vastgesteld dat de competenties passend zijn voor een beroepsbeoefenaar op hbo-niveau.

Ook op een andere wijze borgt de opleiding de praktijkoriëntatie en het hbo-niveau van de

afgestudeerden. De opleiding betreft namelijk externe deskundigen uit het beroepsdomein bij de beoordeling van de afstudeeropdrachten. De visitatiecommissie heeft hier veel waardering voor. Door de studenten te laten werken aan realistische projecten uit het beroepsdomein, maar ook door de activiteiten van de docenten in het werkveld, de stages en de afstudeeropdracht worden zowel niveau als praktijkoriëntatie geborgd. Zo houdt de opleiding voeling met ontwikkelingen in het werkveld en veranderende wensen en eisen van werkgevers ten aanzien van toekomstige afgestudeerden. De opleiding slaagt hier naar de mening van de visitatiecommissie goed in (zie voor meer informatie hoofdstuk 2 Leeromgeving, paragraaf 2 Actueel).

2. Onderwijsleeromgeving

Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

Toelichting: De inhoud en vormgeving van het programma stelt de toegelaten studenten in staat de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De kwaliteit van het personeel en van de opleidingsspecifieke voorzieningen is daarbij essentieel. Programma, personeel en voorzieningen vormen een voor studenten samenhangende onderwijsleeromgeving.

De visitatiecommissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie de onderwijsleeromgeving als **voldoende**. Het programma dekt de eindkwalificaties adequaat. De inhoud van de majoren is voldoende actueel en heeft een duidelijk zichtbare hbo-oriëntatie. Het docentencorps, dat in de ogen van de visitatiecommissie excellent is vanwege het hoge opleidingsniveau, de grote diversiteit in achtergrond, contacten binnen het werkveld, hun engagement en het hoge aandeel praktijkervaring, draagt hier in belangrijke mate aan bij. De complexiteit van het programma neemt toe naarmate de opleiding vordert. Dit geldt ook voor de mate van zelfsturing die van de student wordt verwacht. De hoeveelheid coaching neemt juist af, wat met name zichtbaar is na het tweede studiejaar. Het landgoed Larenstein vormt een unieke leeromgeving voor de opleiding. Al met al onderscheidt de visitatiecommissie veel positieve elementen ten aanzien van de leeromgeving, waarbij de kwaliteit van de docenten het meest in het oog springt. Er is echter ook een keerzijde. De commissie signaleert dat de digitale voorzieningen op enkele punten kunnen worden versterkt. Ook de soms haperende informatievoorziening naar studenten, een punt van aanbeveling tijdens de vorige visitatie, is nog niet adequaat verholpen. De visitatiecommissie is van mening dat de kleine kwaliteit ten aanzien van de informatievoorziening de studeerbaarheid weliswaar niet beperkt, maar toch zeker wel beïnvloedt. Daarom vindt de visitatiecommissie het oordeel 'voldoende' het meest passend voor deze standaard als geheel.

Programma dekt de eindkwalificaties

Het studieprogramma is zo opgebouwd dat de competenties van de opleiding in iedere fase van het programma terugkeren, waarbij de complexiteit en het niveau van het handelen toenemen. Aan de hand van het competentiehandboek 2011/2012 heeft de visitatiecommissie kunnen vaststellen dat de eindkwalificaties adequaat worden afgedekt door het programma. De majorcoördinatoren zorgen voor de afstemming van de competenties en leerlijnen in het onderwijsprogramma.

De hbo-oriëntatie wordt binnen de opleiding vormgegeven door projectmatig werken aan authentieke cases en het oplossen van concrete vraagstukken. Contacten met het werkveld zijn er in de vorm van gastdocenten, gastsprekers, stage-aanbieders. Ook treden professionals op als opdrachtgever, begeleider en beoordelaar van opdrachten.

De visitatiecommissie beoordeelt het concept van de Lerende netwerken als een goed voorbeeld van innovatie binnen de opleiding. Dit concept houdt in

dat studenten niet alleen voor een opdrachtgever werken, maar in een netwerk waarin opdrachtgever, onderzoeker, docenten en studenten bewust ieder hun eigen expertise inbrengen om een probleem op te lossen. Dit netwerk kan langdurig zijn, waardoor er steeds nieuwe studenten (en soms ook nieuwe docenten, onderzoekers en beheerders) bij betrokken worden. Een voorbeeld is het project Montferland, dat door het lectoraat Geïntegreerd Natuur en Landschapsbeheer met de Vereniging Natuurmonumenten is opgepakt. Het doel hiervan was het natuurbeheer, dat traditioneel vrij technisch is, zo aan te passen dat natuur, de mens en de lokale economie meer met elkaar in verbinding zouden komen staan. Studenten hebben uiteindelijk een beheerplan geschreven met inbegrip van cultuurhistorie en traditionele landbouwmethoden. Naar de mening van de visitatiecommissie is het concept van Lerende netwerken een mooi voorbeeld van modern leren en past het prima bij het competentiegerichte leren. Dit concept verdient het daarom om breder ingezet te worden, aldus de commissie.

De ontwikkeling van een leerlijn Reflectie op Professie voor het curriculum van de opleiding BNB acht de visitatiecommissie een waardevolle ontwikkeling binnen de opleiding. Door toegepaste ethiek en oefeningen in praktische filosofie wordt studenten geleerd te reflecteren op hun eigen positie en verantwoordelijkheden.

De opleiding bevat internationale aspecten. Tijdens het eerste jaar oriënteren studenten zich op werken in het buitenland door de opdracht *'Career abroad'*. In het tweede jaar is voor elke major een buitenlandse excursieweek opgenomen.

In het derde studiejaar is voor studenten ITT een studieprogramma in Zweden in het curriculum opgenomen. Hier zijn de studenten naar de mening van de visitatiecommissie terecht enthousiast over: wat de studenten de ene dag in de collegezaal uitgelegd krijgen, gaan ze de volgende dag in de praktijk bekijken.

Daarnaast is voor de majoren TF en ITT een derdejaarsstage in het buitenland verplicht.

In het derde of vierde jaar kunnen studenten kiezen voor een minor in het buitenland. Tevens kunnen studenten in aanraking komen met internationale onderzoeksactiviteiten of projecten, doordat die deel uitmaken van het onderwijs (bijvoorbeeld het Forest management project voor vierdejaars studenten TF).

Voor de Engelstalige majoren TF en ITT zijn twee vreemde talen verplicht: Engels en een keuzetaal (Duits, Spaans of Frans). De Nederlandstalige majoren hebben verplicht één vreemde taal naar keuze.

Voor studenten die zich willen oriënteren op een studie in het buitenland wordt jaarlijks een Wil-Wegmiddag georganiseerd door VHL.

De opleiding coördineert of neemt deel aan internationale (onderzoeks)projecten. De opleiding neemt bijvoorbeeld het voortouw in het project European Nature Entrepreneur en neemt deel aan VALUE - Valuing Attractive Landscapes in the Urban Economy, Rewilding Europe en F'ACTS!: Forms for Adapting Strategies to Climate Change through Territorial Strategies. Ook werkt de opleiding samen met diverse instituten en onderwijsinstellingen in het buitenland, zowel binnen als buiten Europa (bijvoorbeeld in verband met *Double Degree* programma's).

Uit de gesprekken die de visitatiecommissie voerde, is gebleken dat de studenten erg tevreden zijn met

het buitenschoolse internationale curriculum. De mogelijkheid tot internationale stage en buitenlandse minoren wordt zeer gewaardeerd. Studenten van met name de Nederlandstalige majoren B/UF en NLT vinden dat het aantal internationale opdrachten in de eerste twee studiejaar nog beperkt is. Inherent aan hun majorkeuze hebben zij later in de opleiding nog maar weinig internationale aspecten in het programma, terwijl de studenten van de majoren TF en ITT juist veel internationale ervaring opdoen in de laatste twee jaar. Om die reden zouden de studenten van de Nederlandstalige majoren, met name B/UF en NLT, het plezieriger vinden als in de eerste twee studiejaar meer opdrachten worden opgenomen die een internationale context kennen. De visitatiecommissie vindt dit een zinnig en reëel verzoek, waar de opleiding nog verder haar voordeel mee kan doen. Niet alleen helpt het studenten nog beter hun majorkeuze te maken en is het goed voor hen om geconfronteerd te worden met een internationale context in opdrachten, ook sluit het aan bij de behoefte van de opleiding zelf om internationalisering binnen de opleiding verder te verstevigen.

Voor de borging van de kwaliteit van de opleiding worden diverse evaluatie-instrumenten gebruikt: evaluaties van onderwijseenheden onder studenten, evaluaties onder stagiaires en hun externe begeleiders, programmaevaluaties en evaluaties onder externe deskundigen bij het afstuderen. Tevens zet de opleiding de HBO-Monitor en de Nationale Studenten Enquête in. Per onderwijseenheid wordt gekeken of de evaluatieresultaten aanleiding geven tot verbeteracties. Deze worden voorgelegd aan de opleidingscommissie (voltijd) en besproken met de opleidingsdirecteur. Voor het deeltijdprogramma is een opleidingscommissie lastiger te realiseren aangezien de studenten één dag per week naar school gaan. De opleiding heeft dat opgelost door voor de deeltijddoelstelling in enkele studiejaar een klankbordgroep samen te stellen. Zowel de voltijd- als de deeltijdstudenten ervaren in deze constructie dat ze voldoende mogelijkheden hebben om de opleiding te voorzien van feedback en invloed te hebben als er zich problemen voordoen.

De docententeams gebruiken speciale onderwijsontwikkeldagen om de uitwerking van het onderwijsconcept, de inhoud en opbouw van het programma op elkaar af te stemmen. Volgens de visitatie-

commissie wordt met dit proces de kwaliteit van het programma adequaat gewaarborgd.

Uit de Nationale Studenten Enquête 2011 (hierna: NSE) blijkt dat de beroepspraktijk voor studenten herkenbaar is in het onderwijs. De praktijkgerichtheid van de voltijdopleiding wordt met een 3,6 beoordeeld (op een 5-puntsschaal) en het contact met de beroepspraktijk krijgt een 3,4. Voor de deeltijdopleiding is dat respectievelijk 3,4 en 3,0.

In relatie tot de praktijkgerichtheid is de vaardigheid onderhandelen een gespreksonderwerp geweest. Zowel het werkveld, gerepresenteerd door de werkveldcommissies, als de studenten (met name VG en ITT) onderkennen het belang van aandacht voor onderhandelen in de beroepspraktijk. De WVC's vinden het echter een vaardigheid die je bij uitstek in de praktijk moet aanleren. Het trainen van onderhandelvaardigheid binnen een opleiding valt volgens hen niet mee omdat er niets wezenlijks op het spel staat. Ook studenten menen het onderhandelen middels rollenspellen onvoldoende te leren beheersen omdat alles 'voor spek en bonen' is. Toch zeggen de alumni bij wie onderhandelen van belang is in de dagelijkse praktijk (met name studenten VG die het rentmeesterschap uitoefenen en studenten ITT die in de (internationale) houthandel terecht komen) behoefte te hebben aan een ondergrond die steviger is dan wat de opleiding hen op dit moment biedt. Pas in de praktijk realiseerden ze zich dat hevige emoties een rol kunnen spelen in het onderhandelingsproces, waar ze graag eerder kennis van hadden gehad.

De visitatiecommissie onderkent dat het ontwikkelen van onderhandelvaardigheden met name iets is om in de beroepspraktijk gestalte te geven. Echter, als de focus alleen op de praktijk komt te liggen, dan is het nadeel dat de student een theoretisch kader mist. De opleiding zou daarom volgens de commissie in het aanbieden van een stevige kennisbasis moeten voorzien door de studenten een theoretisch kader te bieden, dat de studenten in het werkveld verder kunnen invullen en uitbouwen.

Tot slot stelt de visitatiecommissie ten aanzien van het programma vast dat BNB een brede opleiding is. Een deel van het werkveld geeft aan dat er behoefte is aan specialisten. Het merendeel van het werkveld wenst breed opgeleide mensen die richting een specialisme te 'kneden' zijn in de beroepspraktijk. In

dat geval wordt er veel belang aan gehecht dat de student in de opleiding kennis en vaardigheden zijn bijgebracht waarmee hij nieuwe, meer specialistische zaken snel kan oppakken. De visitatiecommissie vindt dat de opleiding er goed in slaagt om dit te realiseren. Studenten waarderen dit ook. Bij aanvang van de studie verwachten ze een vrij specialistisch en sectoraal ('diepgroen') aanbod, maar al snel ervaren ze dat hen een brede blik wordt bijgebracht. Vrijwel direct ervaren de studenten hiervan de meerwaarde.

Studenten en alumni van zowel de voltijd- als de deeltijdopleiding spraken hun enthousiasme over de opleiding uit naar de visitatiecommissie. Zonder aarzelen zouden ze opnieuw voor de opleiding kiezen. De breedte van de opleiding, het omvangrijke en actuele kennisaanbod en de praktische toepasbaarheid ervan (wat al vroeg in de opleiding blijkt), evenals de pragmatische aanpak die de studenten wordt bijgebracht door projectmatig werken en de ruimte voor zelfontplooiing vormen daarbij de belangrijkste argumenten in relatie tot de inhoud van het programma.

Actueel

De visitatiecommissie is van mening dat de opleiding degelijk en praktisch is. Dit leidt binnen het werkveld tot een goede reputatie. Daarbij zit de opleiding volgens de visitatiecommissie zelf zeer dicht op het werkveld, onder andere door middel van de werkveldcommissies, stagebezoeken, begeleiden van afstudeeropdrachten, uitvoeren van projecten met externe opdrachtgevers, bezoeken en organiseren (onder regie van de lectoren) van symposia en workshops voor docenten en werkveld, betrekken van gastdocenten, gastsprekers en bedrijfsbezoeken. Daardoor sluit de opleiding met de inhoud van het programma zeer goed aan bij de dynamiek en dilemma's van het werkveld, aldus de visitatiecommissie. Een aantal voorbeelden ter illustratie: beroepsethiek en ondernemerschap hebben een nadrukkelijker plaats gekregen in het curriculum. Teven bieden het lectoraat en de samenwerkingsverbanden met Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en de gemeente Rheden de gelegenheid om toegepast onderzoek in combinatie met actuele onderwerpen te integreren in de opleiding. De opleiding ziet gezien de klimaatverandering ook

noodzaak om meer aandacht te besteden aan de rol van ecosystemen.

De visitatiecommissie is van mening dat de kwaliteit van de docenten een belangrijke rol speelt ten aanzien van de actualiteit van het programma: de docenten zijn gedreven, inhoudelijk sterk en hebben veel praktijkervaring. Daardoor is de opleiding in staat, in combinatie met de signaalfunctie van de werkveldcommissies, om goed mee te bewegen met het werkveld. De toevoeging van (beroeps)ethiek als onderdeel binnen het curriculum waardeert de visitatiecommissie zeer: het biedt balans in een team docenten dat vakinhoudelijk sterk is. Vanuit die sterke vakinhoudelijke betrokkenheid bestaat een kans op subjectiviteit, zo bleek uit gesprekken met de alumni. Zij gaven aan tijdens de opleiding bepaalde beelden meegekregen te hebben, bijvoorbeeld ten aanzien van landbouw, waarvan ze nu ervaren dat de praktijk wat genuanceerder is. In dat opzicht is de visitatiecommissie van mening dat de recente toevoeging van (beroeps)ethiek aan het programma een mooi tegenwicht biedt, waardoor subjectiviteit wordt geneutraliseerd en objectiviteit alsmede het ontwikkelen van een beroepshouding worden bevorderd.

Een actueel thema dat voor de studenten zichtbaar is in de opleiding is het onderwerp duurzaamheid. In elke leerjaar krijgt het onderwerp duurzaamheid (met de drie aandachtsvelden People/samenleving, Planet/leefomgeving en Prosperity/welvaart in meerdere modules expliciet aandacht. Een voorbeeld hiervan is een CO₂-neutraal project waarbij voor de aanleg van sportvelden ook gekeken wordt naar beplanting. De opleiding is trots op het AISHE-certificaat, een tweesterren keurmerk voor duurzaam hoger onderwijs, dat zij in 2009 kreeg.

Ook ten aanzien van het thema duurzaamheid spelen de ethiek- en reflectielessen een centrale rol. Dit kan gezien worden binnen de actuele ontwikkelingen in het werkveld. Door veranderende maatschappelijke en politieke opvattingen met betrekking tot het werkveld en de afname van overheidssubsidies voor bos- en natuurbeheer moet de opleiding niet langer alleen studenten aanspreken die 'diepgroen' zijn (dat wil zeggen: studenten die puur op natuur gericht zijn), zoals de opleiding zegt. De 'oranje' student, die naast het bos- en natuurbeheer geïnteresseerd is in de sociale

en economische aspecten daarvan, wordt door deze ontwikkelingen steeds belangrijker. De opleiding is van mening dat je je niet meer alleen kunt richten op de 'groene' kenniscomponent; sociaal maatschappelijke en politiek-bestuurlijke issues spelen in dat opzicht in toenemende mate een rol. De opleiding vindt het vanuit dat licht gezien goed dat beroepsethiek in het programma zit. De visitatiecommissie onderschrijft dat. Ook de studenten onderkennen het belang van het vak Ethiek. Ze zijn zich er goed van bewust dat natuurbeheer niet alleen over de natuur gaat, maar verdienmogelijkheden uit bijvoorbeeld biomassa, houtoogst, recreatie en jacht hierin bijvoorbeeld ook een belangrijke rol spelen. Studenten realiseren zich dat ze goed moeten kunnen inspelen op de wensen van alle gebruikers. Het vak Ethiek leert hen aan de hand van de dialoog zaken van meerdere kanten bekijken en dat ervaren de studenten als zeer waardevol.

In de NSE beoordelen studenten de aansluiting van de opleiding bij actuele ontwikkelingen met een 3,8 (voltijd) en een 3,6 (deeltijd).

Didactisch concept

Het gehanteerde didactische concept is gebaseerd op competentiegericht onderwijs. Dat betekent dat realistische, in complexiteit toenemende beroeps-taken als uitgangspunt worden genomen. De visitatiecommissie heeft ook vastgesteld dat opdrachten en projecten een duidelijke link hebben met de beroepspraktijk. Naarmate de opleiding vordert worden de competenties steeds meer integraal ontwikkeld. Complexiteit en het niveau van handelen nemen toe. De werkvormen variëren: naast hoor- en werkcolleges worden bijvoorbeeld (veld)practica, excursies, begeleidingsgesprekken, intervisie- en consultatiebijeenkomsten georganiseerd. Aan opdrachten wordt veelal projectmatig gewerkt, zowel individueel als in groepen. Ondanks het feit dat studenten opdrachten in groepen uitvoeren, is de toetsing in alle gevallen individueel. De visitatiecommissie is van mening dat het didactisch concept adequaat wordt toegepast binnen de opleiding.

Samenhang

De opleiding is opgebouwd uit verschillende leerlijnen, die nauwkeurig zijn beschreven in het competentiehandboek. Dit handboek wordt met regelmaat geactualiseerd.

Voltijd

De opleiding maakt een onderscheid in twee fasen: een propedeusefase van een jaar en een hoofdfase van drie jaar. In het eerste jaar volgen alle studenten van de voltijdopleiding hetzelfde programma (de deeltijdstudenten feitelijk ook, want zij kunnen niet kiezen uit verschillende majoren aangezien er in dit programma maar één uitstroomrichting is).

De studenten krijgen een beeld van het werkveld en de opleiding. Tevens heeft het eerste jaar een selecterende functie: de opleiding beoordeelt de geschiktheid van de student voor de beroepspraktijk en de opleiding.

In de hoofdfase ontwikkelt de student zijn competenties verder tot het beoogde eindniveau. In het eerste semester van de hoofdfase maakt de student de keuze voor een major. Vanaf het tweede semester van het tweede jaar worden de programma's gedeeltelijk majorspecifiek. Vanaf het derde jaar zijn de programma's volledig majorspecifiek. De visitatiecommissie heeft even getwijfeld of het volledige majorspecifieke programma niet eerder van start zou moeten gaan, omdat studenten die al vroeg wisten welke richting ze precies wilden doen, aangaven in het huidige programma pas laat aan de modules te kunnen beginnen die hun volledige interesse hebben. Niet alle modules uit het tweede jaar zijn even bruikbaar voor hen. Dat geldt met name voor de studenten van TF en ITT. Uiteindelijk denkt de commissie dat aan de huidige opzet van het studieprogramma niet getornd hoeft te worden, omdat juist studenten die lang twijfelden over hun majorkeuze aangaven profijt gehad te hebben van het feit dat het volledige majorspecifieke deel van de opleiding na twee jaar begint. Dat is voor de visitatiecommissie een zwaarwegend argument: studenten moeten het gevoel hebben een goede en gedegen keuze te kunnen maken.

Na het tweede jaar dient de student de competenties op niveau twee te beheersen. Ten opzichte van het eerste jaar komen er meer specialistische onderwerpen aan de orde. In het derde en vierde jaar ontwikkelt de student zijn

competenties op niveau drie. De student doet dat onder andere door in het derde of vierde jaar van de studie twee stages van twaalf weken te lopen. Voor studenten ITT is het verplicht om één van beide stages in het buitenland te doen. Studenten TF volgen verplicht een stage van vierentwintig weken in het buitenland. In totaal blijkt ongeveer dertig à veertig procent van de studenten een stage in het buitenland te doen.

Studenten werven zelf een stageopdracht maar kunnen hiervoor gebruik maken van een database met stageadressen van de opleiding. De visitatiecommissie werd er meermalen op gewezen dat de database inmiddels niet meer up to date is. De stageopdracht dient van hbo-niveau te zijn, passend binnen de major en uitgevoerd te worden in een professionele organisatie met voldoende begeleiding.

Iedere stage wordt afgerond met een vaktechnische scriptie, die door vakdocenten wordt beoordeeld. De stage als geheel wordt afgesloten met een reflectieverslag, dat wordt besproken met de studieloopbaanbegeleider.

Studenten van de majoren TF en ITT hebben, afgezien van stage en afstudeeropdracht, een vast programma in het derde en vierde studiejaar. Studenten van de andere majoren (B/UF, NLT en VG) kunnen in het derde of vierde jaar een minor kiezen van 30 EC. De opleiding biedt twee minoren aan: de minor Mens en Natuur en de minor Landschapsgeschiedenis. De opleiding heeft vastgesteld dat veel afgestudeerden terechtkomen in het stedelijk groenbeheer. Vanaf januari 2013 zal daar een bijbehorende minor voor worden aangeboden. Studenten kunnen daarnaast gebruik maken van het VHL-brede minorenaanbod, of zelfs buiten VHL een minor doen. Er is bijvoorbeeld in toenemende mate belangstelling voor de minor Nordic Forestry and Wildlifemanagement in Noorwegen. Als de student een minor wil volgen die niet op de locatie Velp wordt aangeboden, dan is toestemming van de Examencommissie vereist.

Deeltijd

De deeltijdopleiding heeft dezelfde eindkwalificaties als de voltijdopleiding. De opleiding omvat 240 EC, en wordt in vier studiejaar aangeboden. Studenten kunnen voor 120 EC aan individuele vrijstelling

krijgen voor de generieke competenties, de stages en de keuzeonderdelen van de voltijdopleiding zoals de minoren. Om nauwkeurig te beoordelen of studenten werkelijk in aanmerking komen voor deze vrijstellingen wordt een toelatingsprocedure toegepast, die onder meer bestaat uit een gesprek waarin werkervaring, genoten onderwijs en motivatie om de opleiding te doen worden besproken. Vrijstellingen worden verleend door de Examencommissie. De deeltijdopleiding kent slechts één major, namelijk NLT.

De visitatiecommissie is van mening dat het programma voldoende samenhang vertoont, zowel binnen de voltijd- als de deeltijdopleiding. Het competentiehandboek met een beschrijving van de leerlijnen biedt de studenten structuur. De complexiteit van de opdrachten en de zelfstandigheid van de student nemen beide zichtbaar toe naarmate de opleiding vordert.

De voltijdstudenten beoordelen de samenhang van de opleiding met een 3,6 in de NSE. De deeltijdstudenten waarderen deze met een 3,8.

Een overzicht van zowel het voltijd- als deeltijdprogramma is opgenomen in bijlage 5.

Studeerbaarheid

De voltijdopleiding omvat een studielast van 240 EC die evenredig zijn verdeeld over alle studiejaren. Per periode is de studiebelasting vierhonderd uur, wat overeenkomt met een wekelijkse studiebelasting van gemiddeld veertig uur. Het aantal contacturen is bij de voltijdopleiding gemiddeld twintig uur. Dit relatief hoge aantal hangt samen met de grote hoeveelheid (veld)practica, excursies, werkcolleges en computerpractica, zoals GIS.

Ook het deeltijdprogramma omvat 240 EC, waarvan studenten voor 120 EC aan individuele vrijstellingen ontvangen. De studielast bedraagt twintig uur per week, waarvan acht uur contacttijd in de vorm van hoor- en werkcolleges, practica, excursies, consulten en werkbesprekingen tussen studenten.

Studenten ervaren de studielast als pittig maar reëel. In de NSE geven de studenten een 3,5 (voltijd) en 3,4 (deeltijd) voor de studielast.

Van iedere beoordelingseenheid wordt per jaar één herkansing aangeboden, vaak in de daaropvolgende tentamenperiode. Herkansingen van de laatste lesperiode vinden plaats in de afrondingsweken voor de zomervakantie.

De opleiding stelt entreevoorwaarden bij volgende fases in het studieprogramma. Na de propedeuse wordt een bindend studieadvies verstrekt (veertig EC bij het voltijdprogramma, twintig EC bij het deeltijdprogramma). Na twee studiejaren dient de propedeuse afgerond te zijn. Bij de overgang van het tweede naar het derde studiejaar, voor de start van stages en de afstudeeropdracht, zijn eveneens entreevoorwaarden gesteld. Deze zijn bekend voor studenten; ze zijn vermeld in de OOR (Opleidingspecifieke Onderwijsregeling), een document waarin de inhoudelijke, procedurele en organisatorische zaken van de opleiding zijn beschreven. De OOR en OER worden aan het begin van ieder studiejaar aan studenten ter beschikking gesteld.

Iedere onderwijseenheid heeft een studiehandleiding waarin de onderwijsactiviteiten met studielast en planning zijn opgenomen. Ieder studiejaar worden door de coördinatoren van majoren, minoren en stages voorlichtingsbijeenkomsten voor studenten gehouden, zodat de student zijn eigen leerroute kan bepalen. In Rode-draadcolleges bespreekt de coördinator onder andere de context van de onderwijseenheid en de onderlinge verbanden tussen de onderdelen. Digitaal onderwijsmateriaal dat tijdens colleges is gebruikt, wordt gepubliceerd op Blackboard. Roosters worden gepubliceerd op Studentnet, het intranet voor studenten. Daar wordt ook andere informatie gepubliceerd.

Ten aanzien van de studielast heeft de opleiding zelf geconstateerd dat met name het deeltijdprogramma pieken en dalen kent. Dit beeld werd bevestigd door gesprekken die de visitatiecommissie had met studenten en alumni. Deeltijdstudenten ervaren in het eerste en derde jaar een hoge studielast, mede doordat in die jaren een stevige kennisbasis wordt gecreëerd (eerste jaar) en uitgebouwd (derde jaar). De studielast wordt in het tweede jaar als lager ervaren, mede door het vele projectonderwijs. De studielast bij de voltijdopleiding is gelijkmatiger en vormt gemiddeld genomen geen probleem. Zowel voltijd- als deeltijdstudenten noemen de opleiding

pittig, mede vanwege de stevige en brede kenniscomponent in de opleiding. De visitatiecommissie acht de studiebelasting per EC reëel: de studenten moeten werken voor hun punten.

Tijdens de vorige visitatie bleek dat de informatievoorziening tussen docent en student verbetering behoeft. Het betrof de zogenoemde 'kleine kwaliteit': de dienstverlening aan studenten. Volgens het management zijn op dit punt adequate acties ondernomen in de afgelopen jaren. De visitatiecommissie kreeg echter tijdens de gesprekken met studenten meerdere aanwijzingen dat dit nog niet is opgelost. Het tentamenrooster wordt bijvoorbeeld pas tien dagen voor aanvang van de tentamenperiode bekend gemaakt. Ondanks het feit dat dit tentamenrooster niet wordt gemaakt door dezelfde mensen die het onderwijsrooster maken, zou de visitatiecommissie het netjes vinden, mede met het oog op de planning van de student en dus de studeerbaarheid, dat het tentamenrooster bij aanvang van een onderwijsperiode wordt verstrekt. Een ander voorbeeld met betrekking tot achterblijvende kleine kwaliteit is het verstrekken van tentamenresultaten. Deze moeten binnen drie weken (vijftien werkdagen) na de toets worden gepubliceerd. Dat gebeurt lang niet altijd, met name rondom rapportages ervaren studenten irritatie: zij zijn verplicht die voor een deadline aan te leveren, maar ervaren dat er vervolgens geruime tijd verstrijkt voordat de docenten de rapportages gaan beoordelen. Objectief gezien beperkt dat de studeerbaarheid van het programma niet, aangezien studenten ook zonder tijdig toetsresultaat kunnen aanvangen met de volgende onderwijsperiode. Toch beïnvloedt het de studeerbaarheid wel degelijk, omdat studenten hiervan een demotiverend effect ondervinden.

Scores uit de NSE bevestigen dit beeld. Voltijd- en deeltijdstudenten geven voor het tijdig bekend maken van resultaten en beoordelingen respectievelijk een 2,7 en 2,1 (op een vijfpuntschaal). Het tijdig bekend maken van roosters wordt gewaardeerd met respectievelijk een 3,0 en 2,8. Het tijdig bekend maken van wijzigingen in roosters krijgt respectievelijk een 2,7 en 2,5. Informatie over de uitkomsten van onderwijsbeoordelingen en de manier waarop er op klachten en problemen wordt gereageerd waarderen voltijdstudenten met een 2,8 en

3,0. Deeltijdstudenten geven hiervoor respectievelijk een 2,7 en 2,9.

Ondanks de optimistische perceptie van het management stelt de visitatiecommissie vast dat er sinds de vorige visitatie niet veel verbeterd is. De studeerbaarheid wordt er weliswaar niet door beperkt, maar wel door beïnvloed. Het verdient daarom zowel meer aandacht als een andere aanpak om deze problemen op korte termijn te verhelpen.

Studiebegeleiding

Iedere voltijdstudent krijgt bij de start van de opleiding een studieloopbaanbegeleider toegewezen, die de student gedurende zijn studie volgt en adviseert. Aandachtspunten zijn onder andere studievoortgang, werkveldoriëntatie en te maken keuzes voor majoren, minoren, stages en persoonlijke ontwikkeling. Ter voorbereiding op het bespreken van deze onderwerpen, maakt de student opdrachten.

Deeltijdstudenten worden door de coördinatoren van de studiejaren begeleid. In het eerste jaar worden ze uitgenodigd voor een voortgangsgesprek. In de latere fase ligt het initiatief hiervoor bij de student. Voor vragen over studieloopbaan en werkveldperspectief kunnen de deeltijdstudenten terecht bij de coördinator deeltijd, die ook de studievoortgang bewaakt in de hoofdfase.

Docenten zijn bij projecten betrokken als procesbegeleider. Vakinhoudelijke begeleiding verzorgen docenten tijdens consultancy-uren (waarin de student de docent in de rol van expert kan raadplegen) of bij het verstrekken van feedback op tussenopdrachten die deel uitmaken van een projectopdracht. Naarmate de studie vordert, krijgt de begeleiding meer het karakter van intervisie, waarbij de docent als procesbegeleider optreedt.

Studenten geven aan dat de docenten over het algemeen goed bereikbaar voor hen zijn. Van docenten die een deeltijdaanstelling hebben, is de bereikbaarheid iets beperkter. E-mail biedt echter voldoende mogelijkheden tot contact. Docenten reageren hierop over het algemeen vlot.

De coördinator van iedere onderwijseenheid is verantwoordelijk voor de inhoud en organisatie ervan. Hij verzorgt de Rode-draadcolleges en is het eerste aanspreekpunt voor studenten en docenten tijdens een studieperiode.

Er is ook een decaan. In het geval van bijzondere persoonlijke omstandigheden en/of aanzienlijke studieproblemen verwijst de SLB'er de student door naar het decanaat. Studenten met een lichamelijke functiebeperking of chronische ziekte maken afspraken met de decaan over het gebruik van bijzondere regelingen en aanpassingen in roosters. De decaan adviseert de Examencommissie bij verzoeken van studenten om af te wijken van het studieprogramma en/of examenreglement op grond van persoonlijke omstandigheden.

De visitatiecommissie vindt dat er sprake is van passende studiebegeleiding in vorm en frequentie. Met name de vakinhoudelijke begeleiding van de docenten waardeert de visitatiecommissie. Meer informatie hierover is vermeld onder de paragraaf Docenten.

Voltijd- en deeltijdstudenten beoordelen de kwaliteit van de begeleiding respectievelijk met een 3,4 en 3,2 in de NSE.

Instream

Voor zowel de voltijd- als deeltijdopleiding zijn kandidaten met een mbo4-, havo- of vwo-diploma toelaatbaar. Kandidaten die ouder zijn dan 21 jaar maar niet beschikken over de gevraagde diploma's kunnen worden toegelaten als ze met succes een 21+ toets hebben afgerond. Vrijstellingen voor (onderdelen van) onderwijseenheden worden door de Examencommissie verleend op basis van eerder verworven competenties (EVC's).

Voor de toelating tot de deeltijdopleiding geldt als aanvullende eis dat de aankomend student dient te beschikken over minimaal twee jaar werkervaring. Voor degenen met een mbo-diploma dient dit

relevante werkervaring te zijn. De toelatingscommissie brengt op basis van aangeleverde stukken (diploma's, cijferlijsten, CV en functiebeschrijving en –waardering) en een intakegesprek advies uit aan de Examencommissie of vrijstellingen voor onderdelen van de opleiding kunnen worden verleend. De Examencommissie beslist uiteindelijk zowel over de toelating als over de te verlenen vrijstellingen.

Studenten met een mbo4-diploma in een verwant werkveld konden voorheen instromen in het tweede studiejaar van de voltijdopleiding, nadat een schakelcursus met goed gevolg was afgerond. Inmiddels is geconstateerd dat deze studenten

kennis en vaardigheden missen op het gebied van talen, scheikunde, wiskunde en (onderzoeks)rapportage. De schakelcursus wordt nog steeds aangeboden, maar daarna start de student met de propedeuse. Een verkort traject is dus niet langer een optie.

Met name in het derde en vierde jaar is er sprake van internationale instroom. Het aandeel buitenlandse studenten is echter erg beperkt: op een populatie van ongeveer vijfhonderd studenten zijn er tien à vijftien buitenlandse studenten, waarvan een aantal uit de buurlanden afkomstig is. De opleiding wenst dit aantal in de toekomst te vergroten en ook instroom in het eerste jaar te genereren.

De kwaliteit van de docenten wordt gekwalificeerd als excellent. Met hun diepgaande vakkennis en enthousiasme motiveren en inspireren zij de studenten. De docenten vertonen een grote variëteit in achtergrond, waarbij hun ruime praktijkervaring opvalt.

Docenten

Van alle docenten is een overzicht beschikbaar, waaruit blijkt wat de deskundigheid is van iedere docent, wat in het verleden aan deskundigheidsbevordering is gedaan, welke contacten de docent onderhoudt met het werkveld en welke publicaties hij op zijn naam heeft. De visitatiecommissie heeft in de eerste plaats waardering voor de overzichtelijkheid en nauwkeurigheid van dit overzicht.

Wat de visitatiecommissie is opgevallen, is dat de kwaliteit van het docententeam zeer hoog is. Studenten en alumni zijn zonder uitzondering zeer positief over de vakdeskundigheid van de docenten.

In combinatie met de gedrevenheid die ze uitstralen, blijken ze hiermee in staat studenten te enthousiasmeren en motiveren. Verder vindt de visitatiecommissie het bijzonder positief dat de breedte van de opleiding zijn weerslag vindt in het docententeam: er is een zeer brede werkervaring vertegenwoordigd binnen het docentencorps. Vele docenten hebben relevante werkervaring opgedaan voordat zij een aanstelling kregen bij VHL. Enkelen zijn nog steeds in de praktijk werkzaam. Een groot aantal docenten heeft een academische opleiding afgerond (zie voor meer informatie bijlage 3) en een substantieel aandeel van de docenten beschikt over academische werkervaring.

Sinds 2010 is het lectoraat Geïntegreerd natuurbeheer gekoppeld aan de opleiding. Hierdoor worden actuele kennis en contacten met het werkveld binnengehaald en wordt het praktijkonderzoek binnen de opleiding versterkt. Ook is vanuit het lectoraat een training onderzoeksvaardigheden opgestart voor docenten. Voorts organiseert het lectoraat symposia voor zowel docenten als studenten en werkveld. Via de kenniskring rondom het lectoraat worden docenten betrokken in samenwerkingsverbanden met andere onderzoeks- en onderwijsinstellingen. Tevens organiseren docenten cursussen voor externe geïnteresseerden uit het werkveld en participeert men in KIGO-projecten (Kennisverspreiding en Innovatie Groen Onderwijs) die door de Groene Kennis Coöperatie (GKC) worden gefaciliteerd.

Ondanks dat docenten een hoge werkdruk ervaren, is de huidige formatie (25 FTE) toereikend om het onderwijs te verzorgen. Docenten geven aan dat de werkdruk mede toe te schrijven is aan hun enthousiasme, waardoor ze veel taken op zich nemen.

Jaarlijks stelt het team van BNB een Team Ontwikkelplan (TOP) vast, waarin wordt aangegeven aan welke competenties aandacht wordt geschonken binnen het team. Het Persoonlijk Ontwikkelplan (POP) van ieder staflid krijgt vorm binnen de TOP-afspraken. Op basis van het POP worden afspraken gemaakt voor het volgen van bijscholing. Tot slot organiseren de medewerkers in zelf samengestelde groepen vier keer per jaar intervisiebijeenkomsten. Een externe deskundige is beschikbaar voor coaching en supervisie.

De visitatiecommissie waardeert deze georganiseerde vorm van deskundigheidsbevordering. Toch bemerkt de visitatiecommissie dat in de scholingsplannen nog een zekere vrijblijvendheid schuilt en ook de intervisiebijeenkomsten hoeven niet verplicht bijgewoond te worden. Naar de mening van de visitatiecommissie mag dit een meer vaststaand karakter krijgen.

Door het hoge deskundigheidsniveau van de docenten en de brede, diverse achtergrond van het docentencorps als geheel is de opleiding in staat om ontwikkelingen in het werkveld nauwgezet te volgen en een plaats te geven in het curriculum. Daarom vindt de visitatiecommissie de kwaliteit van de docenten excellent.

Ook uit de NSE blijkt dat studenten tevreden zijn over de docenten. De kennis van docenten over de beroepspraktijk wordt door zowel voltijd- als deeltijdstudenten beoordeeld met een 3,7. De inhoudelijke deskundigheid van docenten wordt door voltijdstudenten eveneens gewaardeerd met een 3,7. Deeltijdstudenten geven hiervoor een 4,0.

Faciliteiten

De opleiding is gevestigd op Kennislandgoed Larenstein. Dit landgoed heeft een groot oppervlak en biedt een variatie in begroeiingstypen. Vrijwel iedere plant die men bijvoorbeeld voor Plantenkennis moet leren, groeit op het landgoed. Ook het nabijgelegen uiterwaardengebied Meinderswijk bij Arnhem en het Rozendaalse bos bieden volop mogelijkheden voor excursies en onderzoek. Zowel het landgoed Larenstein als het Rozendaalse bos zijn door het GKC aangewezen als een praktijkleervoorziening.

Leslokalen, collegezalen en laboratoria en dergelijke zijn volgens de visitatiecommissie toereikend. De computers zijn uitgerust met zowel algemene programmatuur als beroepsspecifieke programmatuur zoals GIS, SPSS en Canoco. Overal in het gebouw is WiFi beschikbaar. In de mediatheek zijn kaarten, handboeken en specialistische publicaties beschikbaar. Daarnaast hebben studenten toegang tot de Wageningen UR Library. De opleiding beschikt tevens over een uitgebreide voorraad aan instrumenten en materialen, zoals GPS-apparatuur, hellingmeters en dergelijke.

Het landgoed Larenstein wordt door studenten als leeromgeving zeer gewaardeerd. Het heeft mede geleid tot de oprichting van studievereniging LaarX, die zichzelf onder andere als doel stelt om het nut en de schoonheid van landgoed Larenstein als Kennislandgoed zichtbaar te maken.

De visitatiecommissie vindt dat de opleiding met landgoed Larenstein beschikt over een goede en unieke omgeving om studenten kennis en vaardigheden te laten opbouwen.

3. Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

Toelichting: Het gerealiseerde niveau blijkt uit de tussentijdse en afsluitende toetsen, de afstudeerwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolopleiding functioneren. De toetsen en de beoordeling zijn valide, betrouwbaar en voor studenten inzichtelijk.

De visitatiecommissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie de toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties als **goed**. Het huidige toetsbeleid van de opleiding is adequaat vormgegeven. VHL-breed toetsbeleid zal met ingang van studiejaar 2012/2013 worden ingevoerd. Het tijdig verstrekken van de toetsresultaten vormt daarin een aandachtspunt voor de opleiding. De scripties die de visitatiecommissie heeft ingezien representeren keurig en duidelijk het bachelorniveau, de becijfering is reëel. Bij de beoordeling van de scripties wordt het werkveld nauw betrokken. De visitatiecommissie heeft hier lof voor. De visitatiecommissie hecht veel belang aan het goede eindniveau van de scripties die zowel onderzoeksmatig als praktisch in orde zijn en komt daardoor tot het totaaloordeel *goed*.

Toetsbeleid

Ter afsluiting van de onderwijseenheden vindt een competentiemeting plaats. De eindkwalificaties worden bij de deeltijdopleiding op dezelfde manier getoetst als bij de voltijdopleiding. Enerzijds zijn er kennis- en vaardigheidstoetsen, waarin de nadruk ligt op het reproduceren van verworven kennis en het tonen van vaardigheden. Anderzijds zijn er integrale (casus)toetsen waarin de nadruk ligt op het geïntegreerd toepassen van kennis en inzicht, evenals het vormen van een oordeel op basis van in de casus meegeleverde informatie. Het is de visitatiecommissie duidelijk dat hiermee nadrukkelijk aansluiting wordt gezocht bij de Dublin Descriptoren.

Studenten ontvangen feedback op individuele en groepsproducten en op hun handelen. Ook geven ze feedback aan elkaar in de vorm van bijvoorbeeld interview. Diagnostische toetsen en groepsproducten maken geen onderdeel uit van het assessment, maar worden als entreevoorwaarde en input gebruikt voor een individuele ondervraging in de vorm van een criteriumgericht interview of schriftelijke toets. Alle competenties worden tenminste één keer op basisoniveau (na propedeuse), op gevorderd niveau (na tweede studiejaar) en op professioneel niveau (eindniveau na vier studiejaar) getoetst.

Voor een deel wordt gebruik gemaakt van computertoetsen. Het hiervoor gebruikte systeem bleek afgelopen jaar storingsgevoelig. De Examen-

commissie heeft het ICT-servicecentrum en het Onderwijsbureau dringend gevraagd om een structurele oplossing. Tot die tijd heeft de opleiding in de ogen van de visitatiecommissie adequaat actie ondernomen door een papieren versie als back-up beschikbaar te hebben.

De toetsresultaten dienen binnen vijftien werkdagen na afsluiting van een toetsperiode bekend gemaakt te worden. De visitatiecommissie heeft van de studenten vernomen dat de opleiding daar niet altijd even goed in slaagt. Ook uit de NSE blijkt dit: het tijdig bekendmaken van resultaten en beoordelingen wordt door voltijdstudenten gewaardeerd met een 2,7. Deeltijdstudenten geven hiervoor een 2,1. In de ogen van de visitatiecommissie is dit een aandachtspunt voor de opleiding, dat de commissie linkt aan kleine kwaliteit en informatievoorziening (zie hoofdstuk 2).

Als uitwerking van de nieuwe wet zijn per 1 oktober 2011 de Examencommissie van de propedeuse en die van de hoofdfase voltijd en deeltijd samengevoegd in een nieuwe Examencommissie BNB (dat waren voorheen separate examencommissies). De Examencommissie komt iedere twee weken bijeen. Tevens is VHL-breed toetsbeleid in ontwikkeling. De visitatiecommissie heeft kennisgenomen van het concept en beoordeelt dit als adequaat. Naar verwachting wordt het beleid geformaliseerd en geïmplementeerd bij de start van collegejaar 2012/2013.

Sinds 2010 is een Toetscommissie actief, die door de Examencommissie is gemandateerd om de kwaliteit van de toetsen te controleren. Het is de intentie van de Toetscommissie om in de nabije toekomst te starten met het steekproefsgewijs controleren van toetsen en het aangeven van eventuele verbeteracties naar aanleiding van die controle. Tot die tijd wordt voor toetsconstructie het vier-ogenprincipe toegepast. Dat wil zeggen dat naast een docent die de toets ontwikkelt een tweede docent de toets beoordeelt aan de hand van een checklist. De visitatiecommissie heeft voorbeelden gezien van ingevulde checklists. Tekortkomingen in de toets die geconstateerd zijn bij het invullen van de checklist dienen in principe verholpen te zijn voordat de toets daadwerkelijk wordt afgenomen. Dit is de verantwoordelijkheid van de modulecoördinator.

De opleiding heeft zelf vastgesteld dat de gehanteerde checklist vrij gedetailleerd is en daardoor niet makkelijk hanteerbaar. Als onderdeel van het VHL-brede toetsbeleid wordt een nieuwe checklist ontwikkeld. De visitatiecommissie heeft hiervan een voorbeeld gezien. De nieuwe vragenlijst is compacter, zonder dat het ten koste is gegaan van de volledigheid. De visitatiecommissie verwacht dat de nieuwe checklist een gebruiksvriendelijk en goed hanteerbaar instrument zal vormen voor de toetsconstructie. Niettemin hecht de commissie ook aan de kwaliteitscontrole van de toetsen achteraf, zoals de opleiding voornemens is te doen.

De visitatiecommissie concludeert aldus dat het toetsbeleid adequaat wordt uitgevoerd. De kwaliteit van de toetsen is volgens de visitatiecommissie op zichzelf voldoende. De opleiding onderneemt naar de mening van de visitatiecommissie de juiste stappen om de kwaliteit van de toetsen verder te verbeteren. Het VHL-brede toetsbeleid biedt daarvoor mede mogelijkheden.

Studentbeeld

De competenties zijn uitgewerkt in het Competentiehandboek in de vorm van beroepsproducten en beroepshandelingen. In de studiehandleidingen van de onderwijseenheden staan vervolgens de competenties beschreven die aan de eenheid zijn toegewezen, inclusief de assessmentonderdelen, de toetscriteria, de wegging en de toetsvormen. Ook

tijdens de Rode-draadcolleges worden de competenties en toetsing ervan toegelicht.

Naar de mening van de visitatiecommissie is voor de studenten concrete informatie beschikbaar ten aanzien van de toetsing. Enkele studenten hebben bij de visitatiecommissie aangegeven dat van tevoren niet altijd duidelijk is wat en hoe getoetst wordt. Niettemin heeft de commissie de opvatting dat de opleiding deze informatie goed heeft uitgewerkt. De commissie waardeert het dat de opleiding de informatie niet alleen schriftelijk ter beschikking stelt aan de studenten, maar ook mondeling toelicht in de Rode-draadcolleges.

In de NSE geven de studenten een 3,2 (voltijd) en 3,0 (deeltijd) voor de duidelijkheid van criteria waarop beoordeeld wordt. De aansluiting van toetsing en beoordeling bij de inhoud van de opleiding krijgt respectievelijk een 3,4 (voltijd) en 3,2 (deeltijd).

Gerealiseerd eindniveau

Om aan te tonen dat hij voldoet aan de eindkwalificaties maakt de student een afstudeeropdracht. Voor de nationaal georiënteerde majoren worden de afstudeeropdrachten in de regel door duo's uitgevoerd. Bij de internationaal georiënteerde majoren studeren studenten meestal alleen af. Uitzonderingen op deze regel worden voorgelegd aan de Examencommissie. De visitatiecommissie heeft geconstateerd dat veel van deze verzoeken worden gehonoreerd: het aantal studenten dat alleen afstudeert overstijgt het aantal duo's. Aanleiding voor een dergelijk verzoek kan bijvoorbeeld zijn dat een afstudeeropdrachtverlenend bedrijf plaats heeft voor slechts één student, en niet voor twee studenten tegelijk. Studenten zijn zich bewust van het voordeel van in duo's afstuderen: de opdracht is weliswaar omvangrijker en complexer, maar studenten motiveren elkaar en stuwen elkaars niveau zo omhoog. Ook als in tweetallen wordt afgestudeerd dan wordt een individueel cijfer toegekend. Het cijfer voor de scriptie is gelijk, maar door het colloquium, dat bestaat uit een presentatie en een criteriumgericht interview, kunnen de cijfers uiteindelijk toch verschillen. De visitatiecommissie heeft hiervan voorbeelden gezien bij de bestudeerde scripties (zie bijlage 6).

De student zoekt voor zijn afstudeeropdracht zelf een externe opdrachtgever, maar kan daarvoor gebruik maken van een database die de opleiding beheert. De visitatiecommissie heeft van vierdejaars studenten vernomen dat de database een update heeft.

De majorcoördinator beoordeelt het door de student gekozen onderwerp op inhoud en niveau. Na goedkeuring stelt de student een projectplan op, met daarin onder andere het kader, de globale probleemanalyse en een plan van aanpak. Het projectplan dient goedgekeurd te worden door zowel de opdrachtgever als de docentbegeleider. In de beschrijving van het afstudeerproces wordt door de opleiding belang gehecht aan dit projectplan ('het projectplan is bindend'). De visitatiecommissie heeft geconstateerd dat de praktijk genuanceerder is. Soms kan gedurende het afstudeerproces de context van een opdracht wijzigen, waardoor het oorspronkelijke projectplan niet langer honderd procent voldoet. De commissie heeft vernomen van voorvallen waarin dat leidde tot aanpassing van het projectplan, inclusief opnieuw doorlopen van het goedkeuringsproces. De commissie heeft ook vernomen van voorvallen waarin het projectplan ongewijzigd bleef, maar waarbij uiteindelijk de wijzigingen in het proces uitvoerig zijn beschreven (inclusief reflectie) in het afstudeerrapport. Vrijwel altijd komen de wijzigingen aan bod in het criteriumgerichte interview, omdat het de externe deskundige zal opvallen dat het projectplan en de scriptie niet geheel overeenkomen.

Hoe de opleiding precies met het projectplan moet omgaan, wil de visitatiecommissie niet voorschrijven. De visitatiecommissie vindt dat de opleiding zelf haar standpunt moet bepalen, maar de commissie verwacht dat de opleiding daar dan vervolgens ook eenduidig en consequent naar handelt.

Ter afsluiting van de afstudeerstage maakt de student een afstudeerrapport. Daarna volgt een colloquium, dat bestaat uit een presentatie en (zoals hierboven al werd vermeld) een criteriumgericht interview. De student wordt toegelaten tot het colloquium als zijn afstudeerrapport door de drie beoordelaars (de docentbegeleider, een externe beoordelaar en de opdrachtgever) vinden dat zowel het rapport als het afstudeerproces voldoende is. Een eindcijfer wordt pas vastgesteld in een overleg

tussen de drie beoordelaars na afloop van het colloquium. Dit wordt gedaan aan de hand van een beoordelingsformulier. De beoordeling van de externe deskundige wordt als zwaarwegend advies meegenomen in de bepaling van het eindcijfer. De presentatie is openbaar, het interview is besloten. Dit proces verloopt in grote lijnen gelijk bij afstudeerprojecten die in het buitenland plaatsvinden. Het verschil is de vorm in begeleiding, die dan voornamelijk per mail en Skype plaatsvindt.

De externe deskundigen zijn niet betrokken bij de opdracht en kiezen zelf welk afstudeerrapport zij beoordelen. Eénmaal per jaar komen de externe deskundigen, de Examencommissie en de opleidingsdirectie bij elkaar voor onderlinge afstemming over het eindniveau. Tevens worden ervaringen en problemen uitgewisseld en wordt de evaluatie onder de deskundigen besproken. De visitatiecommissie waardeert het zeer dat de opleiding externe deskundigen betreft in de beoordeling van het eindniveau. De opleiding gaat hier consciëntieus mee om in de ogen van de commissie. In de toekomst wil de opleiding nóg een stap verder gaan dan alleen evalueren met de externe beoordelaars: men ziet het als ontwikkelpunt om met deze beoordelaars ook functioneringsgesprekken te voeren. Met het oog op deze functioneringsgesprekken, maar ook met het oog op het aanstellen van nieuwe externe beoordelaars, is de opleiding voornemens om een profiel op te stellen voor externe beoordelaars. De criteria waaraan deze mensen moeten voldoen zijn in concept reeds uitgewerkt.

Ook het werkveld is positief over de opleiding. De perceptie van alumni is dat de opleiding BNB van VHL door het werkveld wordt gezien als belangrijkste opleiding in Nederland. Het werkveld is van mening dat afgestudeerden BNB stevig onderlegd en praktisch zijn. Ze hebben een brede oriëntatie en zoeken op een pragmatische manier naar doelmatige oplossingen. Bij de rentmeesters, met name het toekomstig werkveld van studenten VG, is negentig procent van de professionals in het werkveld zelf afkomstig van Larenstein.

Internationaal is de opleiding minder bekend, met name de reputatie van de Wageningen Universiteit gaat VHL dan voor. De aansluiting met een masteropleiding van Wageningen is overigens goed.

Een schakelprogramma is niet nodig. Wel zijn cijfers die behaald zijn in de bacheloropleiding van belang voor de toelating tot een masteropleiding. Met name binnen de afstudeerrichting TF is de oriëntatie wat wetenschappelijker. Er worden veel wetenschappelijke artikelen gebruikt en de benadering van de afstudeeropdracht is theoretischer uitgewerkt dan bij de andere afstudeerrichtingen, zo heeft de visitatiecommissie vastgesteld. Het niveau is van alle majors goed.

De Examencommissie ziet toe op de kwaliteit van de afstudeeropdrachten door een evaluatie af te laten nemen onder studenten en externe deskundigen. Hieruit blijkt dat negentig procent van de externe deskundigen tevreden is over het geheel van afstuderen, rapporteren en presentaties. Maar liefst

honderd procent van de deskundigen is tevreden over de relevantie van het afstudeeronderwerp voor het werkveld. De visitatiecommissie deelt dit beeld: de onderwerpen van de scripties zijn relevant in relatie tot de opleiding en het werkveld. De beoordeling vindt plaats aan de hand van een beoordelingsformulier. De subonderdelen worden weliswaar niet numeriek beoordeeld, maar het team van beoordelaars per scriptie blijkt steeds goed in staat te komen tot een reële becijfering. De scripties zijn alle van goed niveau en representeren het bachelorniveau overtuigend. Al met al beoordeelt de visitatiecommissie het eindniveau van de opleiding daarom als goed.

Bijlagen

Bijlage 1 Visitatiecommissie

I Overzicht panelleden en secretaris

Naam (inclusief tituluur)	Rol (voorzitter / lid / student-lid / secretaris)	Domeindeskundige (ja / nee)
Ir. R. Kloosterman	voorzitter	nee
Prof. D.Sc. Ir. C.C. Konijnendijk	lid	ja
Ir. T.W.M. Meeuwissen	lid	ja
A.H.E.J. de Brouwer	student	nee

II Secretaris/Coördinator

A. van Noort MSc	secretaris	Nov 2010
------------------	------------	----------

III Korte functiebeschrijvingen panelleden

1	René Kloosterman is directeur van AeQui
2	Cecil Konijnendijk is Guest professor (20%) in Urban forestry, Swedish University of Agricultural Sciences, Alnarp, and Professor, Green Space Management, Danish Centre for Forest, University of Copenhagen
3	Theo Meeuwissen is Hoofd Ontwikkeling en Beheer Staatsbosbeheer regiodirectie Oost
4	Anne de Brouwer studeert Taal- en cultuurwetenschappen aan de UU en verwacht in 2012 haar Bsc-graad te verkrijgen.

IV Overzicht deskundigheden binnen panel

Deskundigheid	De deskundigheid blijkt uit:
a. deskundigheid ten aanzien van de ontwikkelingen in het vakgebied	De heer Konijnendijk is betrokken bij internationaal onderzoek en internationale projecten op het gebied van bos- en natuurbeheer. De heer Meeuwissen is lid van het landelijk stafberaad van Staatsbosbeheer en is daarbinnen ondermeer verantwoordelijk voor de werkvelden ecologie, fauna, water, klimaat en milieu en doet daarnaast complexe projecten.
b. internationale deskundigheid	De heer Konijnendijk is betrokken bij internationaal onderzoek en internationale projecten op het gebied van bos- en natuurbeheer. Anne de Brouwer verrichte ontwikkelingswerk in Kenia en volgt in februari 2012 een masterclass aan Harvard. Zij is voorzitter van UUMUN: Utrecht University Model United Nations.
c. werkvelddeskundigheid in het voor de opleiding relevante beroepenveld	De heer Meeuwissen is als Hoofd Ontwikkeling en Beheer lid van het landelijk stafberaad van Staatsbosbeheer en is daarbinnen ondermeer verantwoordelijk voor de werkvelden ecologie, fauna, water, klimaat en milieu en doet daarnaast

	complexe projecten.
d. ervaring met het geven en ontwikkelen van onderwijs op het desbetreffende opleidingsniveau en deskundigheid ten aanzien van de door de opleiding gehanteerde onderwijsvorm(en) ¹	De heer Konijnendijk is als docent verbonden aan de Copenhagen University en aan de Swedish University of Agricultural Sciences, Alnarp. Met name die laatste heeft een sterke applied orientatie.
e. visitatie- of auditdeskundigheid	De heer Kloosterman is voorzitter in vele visitaties.
f. studentgebonden deskundigheid	Anne de Brouwer studeert Taal- en cultuurwetenschappen aan de UU, zij is actief lid en voormalig voorzitter van de studievereniging Alias, tevens is zij momenteel voorzitter van UUMUN.

Curricula vitae

Cecil Konijnendijk

Education

1999: D.Sc. (Agr. & For.) (*magna cum laude approbatur*), Faculty of Forestry, University of Joensuu.

1995: Ingenieur (ir.) in Forestry (*cum laude*), Wageningen Agricultural University.

1993: B.Sc. certificate, Wageningen Agricultural University.

Main fields of expertise

- Urban green space management
- Urban forestry (governance, policy-making, management, social aspects, public involvement)
- Urban greening (international aid and cooperation projects, capacity building)
- Green space and city branding
- Forest/natural resource policy analysis (local, national, international)
- Sustainable forest management; forest and greenspace goods and services

Work experience

2012- : Guest professor (20%) in urban forestry, Swedish University of Agricultural Sciences, Alnarp.

2009- : Professor, Green Space Management, Danish Centre for Forest, Landscape and Planning, Faculty of Life Sciences, University of Copenhagen – involvement in various projects (full-time until January 2012, 80% since 1 February 2012).

2009-: Supervision of Master-theses at the University of Copenhagen

2010-: Supervision of Bachelor-theses at the University of Copenhagen

2009-: Responsible for the Master-level course ‘Urban Forestry & Urban Greening’, University of Copenhagen.

2009-: Responsible for ‘urban’ component of the Bachelor-level course ‘Natur- og Parkforvaltning’ at the University of Copenhagen (course leader: Henrik Vejre).

¹ Hieronder worden bijvoorbeeld verstaan afstandsonderwijs, werkplekgerelateerd onderwijs, flexibel onderwijs, competentiegericht onderwijs of onderwijs voor excellente studenten.

2004-: Various teaching contributions to courses within International Master programme 'Urban Forestry & Urban Greening' (KVL/KU and SLU, Denmark and Sweden).

2001-2005: Visiting professor (agriculture & forestry), Human Ecology Masters Programme, Free University of Brussels, Belgium (www.vub.ac.be/MEKO). Fully responsible for the 2nd year course Agriculture & Forestry (approx. International 100 students have taken the exam).

1996-: Teaching of elements of courses on Urban forestry, Forest policy, Forest History, Forest and green for recreation, Horticulture, Park management, Sustainable urban development (Royal Veterinary and Agricultural University of Copenhagen, Wageningen Agricultural University, University of Helsinki, Instituto Superior de Agronomia, Lisbon, SLU Alnarp).

1995-: Supervision of 10 students (from Austria, Belgium, Cameroon, China, Finland, the Netherlands and Tanzania) writing their Masters' theses or practical training report (1 case) at Wageningen (Agricultural) University, Netherlands, and the Free University of Brussels, Belgium. Support on urban forestry issues to additional Master students, e.g., from Serbia.

Theo Meeuwissen

Opleiding:

1977 - 1985: Bosbouw van de gematigde luchtstreken aan de Landbouwhogeschool te Wageningen

Werkervaring:

2012 – heden Hoofd Ontwikkeling en Beheer Staatsbosbeheer regiodirectie Oost

Lid managementteam, afdelingsmanagement, lid landelijk stafberaad, verandermanagement, projectleider complexe projecten, coaching, politiek bestuurlijke belangenbehartiging, kwaliteitsborging

2004 – 2012 Hoofd Bureau Ontwikkeling en Beheer Staatsbosbeheer regiodirectie Oost

Lid managementteam, afdelingsmanagement, projectleider complexe projecten, coaching, politiek bestuurlijke belangenbehartiging, kwaliteitsborging, communicatie en voorlichting, gebiedsontwikkeling, organisatieontwikkeling.

2000 - 2004 Hoofd Bureau Terreinbeheer bij Staatsbosbeheer Gelderland

Lid managementteam, afdelingsmanagement, coaching, externe politiek bestuurlijke belangenbehartiging, kwaliteitsborging, communicatie en voorlichting, gebiedsontwikkeling, organisatieontwikkeling.

1997 - 2000 Beleidscoördinator en Waarnemend hoofd van de afdeling Landbouw, Bosbouw en Visserij bij de regionale beleidsdirectie Noord (Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij).

Lid managementteam, afdelingsmanagement, coaching, projectleider politiek bestuurlijk complexe projecten, innovatiebeleid, detachering bij directie Natuurbeheer, generalist, integrale planvorming.

1995 - 1997 Senior Beleidsmedewerker Landbouw, Bosbouw en Visserij, tevens Waarnemend hoofd van de afdeling Landbouw, Bosbouw en Visserij bij de regionale beleidsdirectie Noord (Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij).

1993 - 1995 Senior Beleidsmedewerker, directie Natuur, Bos, Landschap en Fauna (Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij) in de provincie Drenthe.

1991 - 1993 Beleidsmedewerker Bos bij de directie Natuur, Bos, Landschap en Fauna (Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij) in de provincie Drenthe.

1988 - 1991 Stafmedewerker Bos en beplantingen bij de directie Bos- en Landschapsbouw (Ministerie van Landbouw en Visserij) in de provincies Drenthe en Friesland.

1985 - 1988 Stafmedewerker Bosbouw bij het consulentenschap Bos- en Landschapsbouw van de directie Staatsbosbeheer (Ministerie van Landbouw en Visserij) in de provincie Friesland.

René Kloosterman heeft na zijn studie Technische Bedrijfskunde (TUE, 1991) gewerkt voor het adviesbureau KPMG Consulting en sindsdien grote projecten uitgevoerd in de food-industry in binnen- en buitenland (Rusland, Kazachstan, Tsjechië, Curaçao). Sinds 1995 is hij actief als zelfstandig ondernemer en interimmanager.

Vanaf 2002 is hij actief op het gebied van onderwijsvisitaties, zowel in de hoedanigheid als directeur en later ook eigenaar van een VBI, als in de rol van commissievoorzitter.

Anne de Brouwer is vierdejaars bachelorstudente Taal- en Cultuurstudies aan de Universiteit Utrecht. Haar hoofdrichting is Politieke Geschiedenis en Internationale Betrekkingen. Daarnaast heeft zij een Honoursminor aan de faculteit Geesteswetenschappen gevolgd en een minor Bestuurs- en Organisationswetenschappen afgerond. Ze is lid van een studentenvereniging voor Internationale Betrekkingen in Utrecht en is tijdens haar studiejaren op verschillende manieren betrokken geweest bij de stichting van Taal- en Cultuurstudies, waarvan zij voorzitter was in 2010-2011. In 2011-2012 is ze voorzitter van de stichting Utrecht University Model United Nations 2011-2012 (UUMUN).

Bijlage 2 Programma visitatie

Dag 1, donderdag 24 mei 2012: Verkenning

- 12.30 – 14.00 Aankomst commissie
Werklunch en interne vergadering
- 14.00 – 14.30 *Opleidingsmanagement*
Kennismaking, doel en programma visitatie
Hans van Rooijen, opleidingsdirecteur Bos en Natuurbeheer
Hedwig van Loon, coördinator deeltijdopleiding Bos en Natuurbeheer
- 14.30 – 15.30 *Etalagemoment*
Mogelijkheid tot het profileren van de opleiding
Trix Rosier
Freek Rensen
Gilbert Leistra
Ad Olsthoorn
Guy Geudens
André van Harxen
Robin Kraaij
Joline Middelberg
Derk Jan Stobbelaar
- 15.30 – 16.00 *Inloopspreekuur*
Mogelijkheid voor studenten en medewerkers voor gedachtewisseling met
commissie, tevens bestudering van documenten
Er is door niemand gebruik gemaakt van deze mogelijkheid.
- 16.00 – 16.30 *Examencommissie*
Toetsing en beoordeling, bereikte eindniveau
John Raggars, voorzitter examencommissie, majorcoördinator Bosbouw/Urban
Forestry en International Timber Trade
Hans Hoenjet, secretaris Examencommissie, docent communicatie
Jan Jacob Dubbelhuis, lid Examencommissie, majorcoördinator Vastgoed en
Grondtransacties
Giel Bongers, lid Examencommissie, majorcoördinator Natuur en Landschapstechniek
Jaap de Vletter, lid Examencommissie, majorcoördinator Tropical Forestry

16.30 – 17.30 *Werkveldcommissies en gecommiteerden*
 Aansluiting van opleiding op werkveld, toetsing en afstuderen
 Drs. Ing. S. Semmekrot, WVC Vastgoed en Grondtransacties
 Ing. F. Boersma, WVC Vastgoed en Grondtransacties
 Dr.Ir. H. Bartelink, WVC Bos en Natuurbeheer/Natuur en Landschapstechniek
 E.P. Zambon, WVC Tropical Forestry
 H. Savenije, WVC Tropical Forestry
 P. Krook, WVC International Timber Trade

17.30 – 18.00 Terugkoppeling van eerste bevindingen, bepalen aandachtspunten voor dag 2

Dag 2, vrijdag 25 mei: Verdieping

09.30 – 10.00 Aankomst commissie

10.00 – 11.30 *Docenten (inclusief afstudeerbegeleiders)*
 Doelen van de opleiding, programma, toetsing, eindniveau, kwaliteit docenten
 Larissa Appel, docent Engels, lectorassistent Geïntegreerd natuur- en landschapsbeheer
 Marius Christiaans, docent Natuurtechniek
 Gilbert Leistra, docent Filosofie/Ethiek, promovendus
 Daan van der Linde, docent Plattelandsontwikkeling, voorzitter Opleidingscommissie BNB
 Trix Rosier, docent Vastgoed en Grondtransacties
 Peter van der Meer, docent Forest ecology
 Freek Rensen, docent Bosbeheer
 Guy Geudens, docent Bosbeheer, consultant Haskoning, België
 John Riggers, majorcoördinator Bosbouw/Urban Forestry en International Timber Trade

11.30 – 12.00 Intern commissieoverleg

12.00 – 13.00 *Studenten voltijd (inclusief afvaardiging opleidingscommissie)*
 Programma, toetsing, kwaliteit docenten, afstudeerbegeleiding
 Eerstejaarsstudenten
 Shardon Putman
 Anne Janse
 Maartje Wagemakers, lid opleidingscommissie BNB

Tweedejaarsstudenten
 Iris de Boer, Bosbouw/Urban Forestry
 Laurens Bonekamp, Bosbouw/Urban Forestry
 Rosa Diemont, Tropical Forestry, lid LaarX
 Robin Kraaij, Natuur- en Landschapstechniek, lid LaarX

Derdejaarsstudent
 Jorrit Klein Braskamp, Vastgoed en Grondtransacties

	<p>Vierdejaarsstudenten Leander Zaaijer, International Timber Trade Benjamin Brand, Natuur- en Landschapstechniek Appie van de Rijt, Tropical Forestry</p>
13.00 – 14.00	Lunch en documentenbeoordeling
14.00 – 15.00	<p><i>Studenten deeltijd</i> Programma, toetsing, kwaliteit docenten, afstudeerbegeleiding Eerstejaarsstudenten Vincent Ronde Jorke Wessels</p> <p>Tweedejaarsstudenten Hanneke van Beuningen Marcel Ruijs</p> <p>Derdejaarsstudenten Wilfred Bekker Ab van Dijk</p> <p>Vierdejaarsstudenten William Schelling Andrea Greijdanus</p>
15.00 – 16.00	<p><i>Alumni</i> Aansluiting van opleiding op werkveld, toetsing en afstuderen Martin van Galen, VT, Vastgoed en Grondtransacties en Bosbouw/Urban Forestry Thomas Everink, VT, International Timber Trade Tineke Vos, VT, Natuur- en Landschapstechniek Bas Tinhout, VT, Tropical Forestry/voormalig Opco-lid Rien Stolk, VT, Natuur- en Landschapstechniek Bart van Duinhoven, VT, Bosbouw/Urban Forestry Tetje de Groot, DT, Natuur- en Landschapstechniek Marin Waanders, DT, Natuur- en Landschapstechniek</p>
16.00 – 17.00	Aanvullend onderzoek, formuleren conclusies
17.00 – 17.15	Terugkoppeling resultaten, afsluiting van de visitatie

Bijlage 3 Kwantitatieve gegevens

Kwantitatieve gegevens verstrekt door de opleiding

	voltijd		deeltijd
Aantal ingestroomde studenten in:	2006	117	37
	2007	118	32
	2008	128	20
	2009	109	29
	2010	146	47
	2011	111	23

BNB voltijd

Cohort	2005		2006		2007		2008		2009		2010		2011	
Instroom	113		117		118		128		109		146		111	
MBO	31	27%	42	36%	35	30%	27	21%	30	28%	33	23%	24	22%
HAVO	59	52%	65	56%	64	54%	72	56%	65	60%	83	57%	69	62%
VWO	13	12%	6	5%	10	8%	11	9%	10	9%	12	8%	13	12%
Buitenland	2	2%	1	1%	5	4%	13	10%	2	2%	9	6%	2	2%
Overig	8	7%	3	3%	4	3%	5	4%	2	2%	9	6%	3	3%
Uitval														
In 1e jaar	23	20%	24	21%	27	23%	24	19%	33	30%	34	23%	14	13%
In 2e jaar	9		15		12		4		10		1			
Totaal uitval	40		45		44		29		43		35		14	
Herenschrijvers	90		93		91		104		76		112		97	
totaal uitval na 1e jaar (/herenschrijvers)	17	19%	21	23%	17	19%	5		10		1		0	
Opleidingsrendement														
Na 4 jaar diploma behaald	22		30		37		22		1		3			
Na 5 jaar diploma behaald	29		15											
diploma behaald nominaal+1	51	57%	45	48%	37	41%	22		1		3			
Totaal diploma behaald	69		54		37		22		1		3		0	
Nog ingeschreven	4		18		37		77		65		108		97	

BNB deeltijd

Cohort	2005		2006		2007		2008		2009		2010		2011	
Instroom	34		37		32		20		29		47		23	
MBO	1	3%	1	3%	7	22%	3	15%	13	45%	16	34%	6	26%
HAVO			1	3%	4	13%	10	50%	2	7%	9	19%	7	30%
VWO			2	5%	1	3%			2	7%	7	15%	5	22%
Buitenland					1	3%					1	2%		
Overig	33	97%	33	89%	19	59%	7	35%	12	41%	14	30%	5	22%
Uitval														
In 1e jaar	12	35%	9	24%	8	25%	4	20%	5	17%	17	36%	2	9%
In 2e jaar	7		3		3		1		1					
Totaal uitval	20		16		13		5		6		17		2	
Herenschrijvers	22		28		24		16		24		30		21	
totaal uitval na 1e jaar (/herenschrijvers)	8	36%	7	25%	5	21%	1		1		0		0	
Opleidingsrendement														
Na 4 jaar diploma behaald	14	41%	15	41%	13	41%	1	5%						
Na 5 jaar diploma behaald			5	14%	1	3%								
diploma behaald nominaal+1	14	64%	20	71%	14	58%	1		0		0			
Totaal diploma behaald	14		20		14		1		0		0		0	
Nog ingeschreven	0		1		5		14		23		30		21	

Docentkwaliteit

aantal docenten met bachelor	7	
aantal docenten met master	22	
aantal docenten met PhD	6	
aantal docenten met Ma of PhD	28	76%
aantal onderwijsgevenden totaal	37	
<i>incl 5 onderwijsass en 3 lectoren</i>		
<i>peildatum maart 2012</i>		

docent-student-ratio 1 op 22

contacturen, gemiddeld/lesweek

	vt	dt
jaar 1	20,4	8
jaar 2	19,9	8
jaar 3	19,1	8
jaar 4	23,4	8
nb jaar 4 alleen TF en ITT, anderen minor/stage		

Bijlage 4 Eindkwalificaties

Generieke competenties	Definitie	Beroepstaken en/of beroepsproducten
1 Zichzelf ontwikkelen	Aandacht hebben voor (nieuwe) informatie, deze in zich opnemen en effectief toepassen ten bate van de eigen ontwikkeling.	Taken: reflecteren op de eigen ontwikkeling en laten zien zicht te hebben op eigen sterke en zwakke kanten, initiatieven nemen voor de eigen beroepsontwikkeling, eigen blokkades herkennen, strategie uitzetten voor het realiseren van ambitie.
2 Sociaal functioneren	Samen kunnen werken met anderen in een multidisciplinaire en/of internationale omgeving en het voldoen aan de eisen die het participeren in een arbeidsorganisatie stelt.	Taken: effectief samenwerken in een werksituatie, vragen om feedback en hierop anticiperen, doelen en resultaten bereiken, interactief handelen, professioneel functioneren in een werksituatie, conflicthantering.
3 Communiceren	Informatie en ideeën in correcte taal interactief communiceren, zowel mondeling, schriftelijk als digitaal (ook in een vreemde taal), zodanig dat de essentie bij de doelgroep overkomt.	Taken: overleggen, onderhandelen met en adviseren van betrokkenen, klantgericht adviseren en presenteren, verdedigen van standpunten/ideeën, bereiken van gewenst onderhandelingsresultaat, interactief handelen, klant/doelgericht rapporteren, gegevens/resultaten/plannen visualiseren.
Beroepsgerichte competenties		
4 Praktisch (gebieds)onderzoek doen	Methodisch opzetten en uitvoeren van onderzoek naar ecologische, fysisch-geografische en economische aspecten van duurzaam bos- en natuurbeheer; methodisch opzetten en uitvoeren van sociaal onderzoek.	Taken: kader van het onderzoek, doelstellingen en onderzoeksvraag met deelvragen formuleren. Geschikte onderzoeksmethoden selecteren. Het onderzoek plannen. Informatie verzamelen en inventariseren conform plan. Gegevens controleren op kwaliteit, verwerken en (statistisch) analyseren met behulp van in de beroepspraktijk gangbare software. Resultaten interpreteren en in een bredere context plaatsen. Conclusies trekken uit resultaten die een antwoord geven op de onderzoeksvraag en deelvragen. Kritische reflectie op methoden en resultaten. Aanbevelingen doen voor vervolgonderzoek. Aanbevelingen doen voor inrichting- en beheersmaatregelen.
5 Ontwerpen van (gebieds)plannen	Ontwerpen en opstellen van (gebieds)plannen rekening houdend met de potenties, de wettelijke kaders en de belangen van actoren.	Product: een plan voor de inrichting en het beheer van bos of natuur dat gebaseerd is op duidelijke doelstellingen tegen de achtergrond van een door legitieme stakeholders te bereiken wenselijke situatie binnen een aangegeven termijn door het uitvoeren van een logisch gestructureerd activiteitenpakket waarvan het tijdsplan,

		de locatie, de methode en de benodigde inputs (qua financiën en menskracht) helder aangegeven zijn. Dit plan baseert zich verder op een voorafgaande inventarisatie, op kennis van de belangen van alle stakeholders en valt binnen de kaders van (inter)nationale wetgeving en beleid. Het plan bevat een kostenoverzicht, is met GIS-materiaal gevisualiseerd en geeft richtlijnen voor monitoring en bijstelling.
6 Beheren van bos- en natuurgebieden	Het aansturen van activiteiten t.b.v. het beheer van een Randstedelijk (ruraal) of landelijk gebied, passend in een eerder opgesteld beheersplan.	Aangezien trainen in daadwerkelijk beheren binnen de opleiding niet mogelijk is, vindt de competentieontwikkeling op indirecte wijze plaats. Dit gebeurt via het opstellen van een rapport waarin de belangrijkste facetten van het beheer aan de orde komen n.a.v. een eerder gemaakt projectplan over een beheersvraagstuk.
7 Ondernemen	Actief kansen zoeken en signaleren en deze omzetten in verbeterings- of vernieuwingsacties en strategiebepaling met als doel verbetering van resultaten tegen aanvaardbare risico's en maatschappelijk verantwoord.	Probleem analyseren, (markt)onderzoek uitvoeren, financieringsbronnen benoemen, beleids- en regelgevingskaders inventariseren, fiscale en verzekeringstechnische consequenties kennen, kostenbewust zijn (begroting opstellen, kostensoorten benoemen, offerte opstellen), probleem oplossen (ondernemingsplan opstellen) en oordelen (haalbaarheidsstudie uitvoeren).

Bijlage 5 Programmaoverzicht

Programma voltijdopleiding

Jaar 1	Onderwijseenheden				
1+2	Landschapsadviseur, 25 EC				
3+4	Beheerder, 25 EC				
1 t/m 4	Algemene competenties, 10 EC				
Jaar 2	Bosbouw/Urban Forestry, Natuur- en Landschapstechniek, Vastgoed en Grondtransacties		Tropical Forestry	International Timber Trade	
1	Beheersplan, 15 EC				
2	Ondernemingsplan, 10 EC				
3	Landschapsontwikkelingsplan, 10 EC		Rural Resource Management, 10 EC	International Business Course, 25 EC	
4	Inventarisatie en Inrichting, 15 EC		Tropical Field Research, 15 EC		
1 t/m 4	Algemene competenties, 10 EC				
Jaar 3	B/UF	NLT	VG	TF	ITT
1	B/UF dI1, 15 EC	NLT dI1, 15 EC	Minor, 30 EC	Costarican Reforestation, 15 EC	Marketing of woodproducts, Basics of Timbertrade, 30 EC
2	B/UF dI2, 15 EC	NLT dI2, 15 EC		Capita Selecta, Tropical Forest & Nature Management, 15 EC	
3+4	Stages, 30 EC		VG, 30 EC	Practical placement, 30 EC	
Jaar 4	B/UF	NLT	VG	TF	ITT
1	Minor, 30 EC	Minor, 30 EC	Stages, 30 EC	Spatial Information & Project development communication, 15 EC	Business management 1, 15 EC
2				Forest management project, International geomorphology, 15 EC	Business management 2, 15 EC
3+4	Afstudeeropdracht, 30 EC			Final thesis, 30 EC	

Programma deeltijdopleiding

Jaar 1	Onderwijseenheden
1+2	Het landschap, 15 EC
3+4	Basismodulen, 15 EC
Jaar 2	
1+2	Beheersplan, 15 EC
3+4	Landschapsonwikkelingsplan, 15 EC
Jaar 3	
1+2	Inventarisatie en inrichting, 15 EC
3+4	Verdiepingsmodulen, 15 EC
Jaar 4	
1+2	Evaluatie en inrichting, 15 EC
3+4	Afstudeeropdracht, 15 EC

Bijlage 6 Bestudeerde documenten

- Kritische reflectie
- Eindwerkstukken (zie voor meer gedetailleerde informatie de volgende bladzijde)
- Notulen Examencommissie
- Notulen WVC Bosbouw/Urban forestry & Natuur- en Landschapstechniek
- Notulen WVC International Timber Trade
- Notulen WVC Tropical Forestry
- Notulen WVC Vastgoed en transacties
- Notulen Vergaderingen Opleidingscommissie
- Notulen Majorcoördinatorenoverleg
- Notulen Personeelsvergaderingen
- Notulen Overleg externe deskundigen
- Onderwijs- en examenregeling
- Toetsbeleid Van Hall Larenstein
- Handleiding stages
- Minorengids locatie Velp
- Beleidsdocument 'Studeren met een functiebeperking'
- Jaarrapportage kwaliteitszorg BNB 2010/2011
- Resultaten alumnionderzoek BNB deeltijd
- Rapportage evaluatie stagiaires BNB 2010/2011
- Rapportage evaluatie externe begeleiders bij stages BNB 2010/2011
- Rapportage HBO-Monitor BNB 2010
- Detailscores NSE 2011 en 2010 BNB voltijd en deeltijd
- Studiehandleidingen afstudeeropdracht BNB voltijd, deeltijd, Engelstalig
- Voorbeelden van beheersplannen inclusief beoordeling
- Per module van alle voltijd studie jaren: overzicht leermiddelen, studiehandleiding, opdrachten, beoordelingscriteria, evaluaties en verslagen van teamoverleg
- Lesmateriaal van alle studie jaren, zowel voltijd als deeltijd
- Per module van alle deeltijd studie jaren: studiehandleiding 2011/2012, assessments, rapportage evaluaties en verbeteracties
- BNB Competentiehandboek 2011/2012

Overzicht van door de visitatiecommissie bestudeerde scripties

Studenten	Major	Titel en ondertitel rapport	Afstudeerjaar	Cijfer
Slaman, W.	ITT	[Geheimhouding, dus titel wordt niet verstrekt]	2012	8
Derksen, S.	ITT	Tree use in Gulu, Uganda Reserach about the tree-use of the local people of Gulu District	2012	6
Schavemaker, S.	NLT	Landgoed Larenstein als bijdrage aan competentiegericht opleidingen binnen VHL	2011	7
Erk, A.	TF	Application of Remote Sensing for Ecosystem Services Monitoring in Tropical Forest Conversation	2011	8
Keulen, N. van	TF	Common Lands in Western Serengetit Problems, Challenges and Opportunities	2011	8
Breunisse, P. & Vlug, G.	VG/BUF	Mariëndaal aan de ketting Analyse en herstelplan voor landgoed Mariëndaal te Arnhem	2011	6 7
Crets, J.	BUF	Natuurlijke diversiteit op kleine schaal Het voorkomen en het belang van ontwortelingen voor de natuurlijke diversiteit in het Nederlandse bos	2010	8
Slangen, M.L.	BUF	Moose winter home range	2010	7
Dinther, B. van	ITT	Sustainable Certified Oak Flooring	2010	8
Vos, V. de	ITT	Bamboo, Material Properties & Market Perspectives	2010	9
Joppe, D.	NLT	KRW en Natura-2000 conflicterend? Conflictsituaties in beeld gebracht en een aanzet tot een oplossing	2010	6
Veer, B. van der	TF	Environmental Factors Influencing Tree-Selection and Choice of Nest Position in Wild Bonobos (Pan paniscus)	2010	8
Pieters, H.	VG	Pacht, de overheid bepaalt je inkomen Onderzoek naar de totstandkoming van de reguliere pachtprijzen voor losland	2010	7
Stoopendaal, W. & Blijleven, I.	Dt-NLT	De Klopvaart als ecologische verbindingszone Inrichtingsvoorstel voor het verbeteren van de natte ecologie en het functioneren van de voorover	2011	9 9
Zanden, K.P. van de & Bruijn, Ch. de	Dt-NLT	Kerend tij Onderzoek naar de ontwikkelingen van zoetwatergetijdenvegetatie op Tiengemetten	2011	9 9
Tol, M. van der	Dt-NLT	Onderzoek naar de geschiktheid van libellen van de duinpoelen in Zuid-Kennemerland en de invloed van grote grazers hierop	2011	7
Dijk, M. van	Dt-NLT	Beheervisie en beheerplan voor de poelen in de Amsterdamse Waterleidingduinen	2010	6

Bijlage 7 Onafhankelijkheidsverklaringen

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring

voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende verklaart hierbij het volgende:

Ik ben verzocht op te treden als lid van de visitatiecommissie van de opleiding B Bos- en Natuurbeheer van hogeschool Van Hall Larenstein. Ik ben bereid en in staat deze rol te vervullen op een wijze die overeenkomt met de NVAO Gedragscode voor Panelleden.

Tevens verklaar ik hierbij

- geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker/docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben;
- strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken;
- op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Aldus opgemaakt,

Handtekening:

Naam:

Agette van Noort

Datum:

24 mei 2012

Plaats:

Leiderdorp

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring

voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende verklaart hierbij het volgende:

Ik ben verzocht op te treden als lid van de visitatiecommissie van de opleiding B Bos- en Natuurbeheer van hogeschool Van Hall Larenstein. Ik ben bereid en in staat deze rol te vervullen op een wijze die overeenkomt met de NVAO Gedragscode voor Panelleden.

Tevens verklaar ik hierbij

- geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker/docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben;
- strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken;
- op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Aldus opgemaakt,

Handtekening:

Naam:

Anne Hendrica Egidia Jacoba de Brouwer

Datum:

24 mei 2012

Plaats:

Velp

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring

voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende verklaart hierbij het volgende:

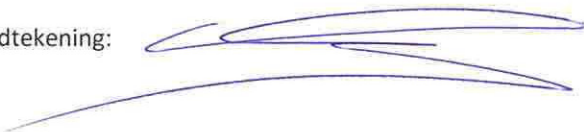
Ik ben verzocht op te treden als lid van de visitatiecommissie van de opleiding B Bos- en Natuurbeheer van hogeschool Van Hall Larenstein. Ik ben bereid en in staat deze rol te vervullen op een wijze die overeenkomt met de NVAO Gedragscode voor Panelleden.

Tevens verklaar ik hierbij

- geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker/docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben;
- strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken;
- op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Aldus opgemaakt,

Handtekening:

Naam:

Cecil C. Konijnendijk

Datum:

24/05/2012

Plaats:

Velp

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring

voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende verklaart hierbij het volgende:

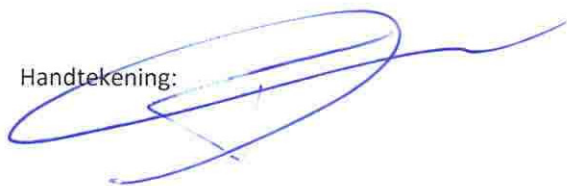
Ik ben verzocht op te treden als lid van de visitatiecommissie van de opleiding B Bos- en Natuurbeheer van hogeschool Van Hall Larenstein. Ik ben bereid en in staat deze rol te vervullen op een wijze die overeenkomt met de NVAO Gedragscode voor Panelleden.

Tevens verklaar ik hierbij

- geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker/docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben;
- strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken;
- op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Aldus opgemaakt,

Handtekening:

Naam:

T. W. M. Meuwissen

Datum:

23-5-'12

Plaats:

Uslg

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring

voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende verklaart hierbij het volgende:

Ik ben verzocht op te treden als lid van de visitatiecommissie van de opleiding B Bos- en Natuurbeheer van hogeschool Van Hall Larenstein. Ik ben bereid en in staat deze rol te vervullen op een wijze die overeenkomt met de NVAO Gedragscode voor Panelleden.

Tevens verklaar ik hierbij

- geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker/docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben;
- strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken;
- op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Aldus opgemaakt,

Handtekening:

Naam:

Datum:

Plaats:

R. S. Kloosterman

26 mei

26 mei 2012